

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

І ИЗВЪНРЕДНА СЕСИЯ

Брой 15

София, четвъртък, 1 октомврий

1931 г.

19. заседание

Срѣда, 30 септемврий 1931 година.

(Открито отъ подпредседателя Н. Шоповъ въ 16 ч. 35 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

Стр.

Стр.

Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: Адамъ Нейчевъ, Георги Радевъ, Петъръ Фенерковъ, Минчо Дилиановъ, Георги Стояновъ Георгиевъ, д-ръ Георги М. Димитровъ, Петко Стайновъ, Павелъ Георгиевъ, Сава Савовъ, Георги Калъповъ, Христо Родевъ, Василь Аневъ, Тодоръ Куцаровъ, д-ръ Георги Маринчевъ, Георги Стояновъ, Едрю Шидерски, Сѣби Димитровъ, д-ръ Стоянъ Даневъ, Георги Говедаровъ, Андрей Деневъ и Никола Дойчиновъ 239

Питане отъ парламентарната група на Работническата партия къмъ министъра на народното просвѣщение — относно Балканиадата, устройвана въ моментъ, когато трудовиятъ народъ отъ Добруджа, Тракия, Македония и Западнитѣ по-

крайнини се преследва отъ правителствата на нашитѣ съседи и се избива масово. (Съобщение) 289

Законопроектъ за измѣнение и допълнение закона за закупуване и износъ на зърнени храни (Първо четене — продължение разискванията). 290

Предложение за одобрение постановленията на Министерския съветъ, относно Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни, взети презъ 1931 г. (Съобщение) : 310

Проектоотговоръ на тронното слово. (Съобщение) 290

Дневенъ редъ за следващото заседание 310

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито. Присѣдствуватъ нужното число народни представители:

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Ангеловъ Иванъ, Апостоловъ Драгомиръ Бечевъ Милко, Бешковъ д-ръ Иванъ, Близнаковъ Христо, Бошнаковъ Тодоръ, Бояджиевъ Асенъ, Бояджиевъ Атанасъ, Бояджиевъ Стефанъ, Бояджиевъ Трифонъ Куневъ, Бръшляновъ Цоню, Буковъ Асенъ, Буриковъ Димо, Буровъ Атанасъ, Василевъ Григоръ, Василевъ Йото, Василевъ Ради, Георгиевъ Павелъ, Говедаровъ Георги, Даневъ д-ръ Стоянъ, Даскаловъ Стефанъ, Деневъ Андрей, Деневъ Сѣби Димитровъ, Дилиановъ Минчо, Димитровъ д-ръ Георги, Димитровъ д-ръ Димитъръ, Димитровъ Захари, Дичевъ Петко, Дрънски Димитъръ, Ивановъ Запрянъ, Йонетовъ Георги, Казанаклиевъ Георги, Капитановъ Атанасъ, Кировъ Стаматъ, Кирчевъ Стефанъ, Киселички Христо, Кънчевъ Теодоси, Лѣкарски Иванъ, Ляпчевъ Андрей, Маджаровъ Рашко, Милевъ Милю, Молловъ Янаки, Момчиловъ Тодоръ, Нейковъ Димитъръ, Нейчевъ Адамъ, Неновъ Атанасъ, Николовъ Лазаръ, Орозовъ Александъръ, Радевъ Георги, Райковски Минко, Рангеловъ Раденко, Ризовъ Стойне, Родевъ Христо, Симеоновъ Иванъ, Станковъ Владимиръ, Стайновъ Петко, Статевъ Христо, Тошевъ Никола, Фенерковъ Петъръ, Франга д-ръ Александъръ, Христовъ Александъръ, Цанковъ Александъръ, Чирпанлиевъ д-ръ Никола и Янакиевъ Василь)

Бюрото е разрешило отпускъ на следнитѣ народни представители:

На г. Адамъ Нейчевъ — 3 дни;
На г. Георги Радевъ — 3 дни;
На г. Петъръ Фенерковъ — 3 дни;
На г. Минчо Дилиановъ — 4 дни;

На г. Георги Стояновъ Георгиевъ — 3 дни;
На г. д-ръ Георги Димитровъ — 2 дена;
На г. Петко Стайновъ — 8 дни;
На г. Павелъ Георгиевъ — 1 день;
На г. Сава Савовъ — 3 дни;
На г. Георги Калъповъ — 2 дена;
На г. Христо Родевъ — 4 дни;
На г. Василь Аневъ — 2 дена;
На г. Тодоръ Куцаровъ — 2 дена;
На г. д-ръ Георги Маринчевъ — 2 дена;
На г. Георги Стояновъ — 2 дена;
На г. Едрю Шидерски — 2 дена;
На г. Сѣби Димитровъ — 4 дни;
На г. д-ръ Стоянъ Даневъ — 4 дни;
На г. Георги Говедаровъ — 3 дни;
На г. Андрей Деневъ — 3 дни и
На г. Никола Дойчиновъ — 2 дена.

Постѣпило е питане отъ парламентарната група на Работническата партия, подписано отъ народнитѣ представители г. г. Алекси Мартулковъ, Никола Поповъ и Александъръ Наумовъ, къмъ г. министъра на народното просвѣщение относно Балканиадата, която се устройвала въ единъ моментъ, когато трудовиятъ народъ отъ Добруджа, Тракия, Македония и Западнитѣ покрайнини пѣшка подъ ботуша на фашисткитѣ правителства на нашитѣ съседи и се избива масово трудовото население. Питатъ г. министъра, не смѣта ли, че устроената Балканиада въ София е една провокация спрямо емигрантскитѣ маси и трудящия се народъ на Балканитѣ и не смѣта ли, че трѣбва да се забрани Балканиадата и да се премахне законътъ за физическото възпитание на младежта.

Това питане ще се събщи на г. министъра, за да отговори.

Постъпилъ е проектотговорътъ на тронното слово. Ще се раздаде на г. г. народните представители и постави на дневен редъ.

Пристъпваме къмъ точка първа отъ дневния редъ: първо четене законопроекта за изменение и допълнение на закона за закупуване и износъ на зърнени храни — продължение разискванията.

Има думата народниятъ представителъ г. Стамо Пулевъ.

С. Пулевъ (з. Ст.-з): Производителното земледѣлско население, най-вече, не по-малко и консомативното население, а така сѣщо кооперативните земледѣлски организации и търговското сѣсловие следатъ съ известно нетърпение уреждането режима на зърненитъ храни у насъ. Крайно необходимо е, при разглеждането на този въпросъ...

Министъръ Н. Мушановъ: Отъ мѣстото си имате право да говорите 15 минути, споредъ правилника. Затова елате на трибуната.

С. Пулевъ (з. Ст.-з): Отъ мѣстото си ще говоря.

Обаждаатъ се: Не Ви чуваме, г. Пулевъ.
(С. Пулевъ отива на трибуната)

С. Пулевъ (з. Ст.-з): (Отъ трибуната) Крайно необходимо е, при разглеждането на този въпросъ, да се поставятъ ясно и категорично основните задачи, които има да се разрешаватъ въ дадения случай.

Г. г. народни представители! Три сѣ главните изходни точки, отъ които може да се излѣзе, за да се дойде до едно благополучно разрешение на въпроса.

Първата е да се държи достатъчно смѣтка за нуждите и за възможностите на консомативното население, особено на бедното и на балканското население.

На второ мѣсто, необходимо е да се има предъ видъ голѣмото разстройство, въ което се намира българската държавна казна.

На трето мѣсто — и това е най-важната изходна точка — необходимо е да се даде ефикасна и възможно по-голяма подкрепа на българското земледѣлско стопанство.

Още въ втората половина на м. юний 1920 г., т. е. преди повече отъ 11 години, трѣбва да се дири началото на спадането на цените на зърненитъ храни по свѣтовните пазари. Това спадане на цените на зърненитъ храни по свѣтовните пазари бѣше задържано въ известна степенъ отъ слабата свѣтовна реколта на 1924 г. Но отъ 1925 г. безспорно, непреривно цените на зърненитъ храни систематически спадатъ. И, отъ преди две години, следъ като всичките мѣрки, които Съединените щати, Канада и други страни взеха, се оказаха несполучливи, следъ като всички опити да се задържатъ цените на зърненитъ храни пропаднаха, ние сме свидетели на едно катастрофално спадане на цените на храните по свѣтовните тържища. Това катастрофално спадане на цените на храните повлѣче спадането на цените изобщо на земледѣлските произведения, а то внесе едно голѣмо несъответствие между цените на земледѣлските произведения и цените на индустриалните и колониални стоки. Като последица отъ това пѣкъ се яви унищожението почти на покупателната сила на земледѣлските производители. Като прибавимъ тѣзи три съображения къмъ органическата криза, която съпътствува развитието на българското земледѣлско стопанство — надѣвамъ се по този въпросъ при другъ случай да мога да кажа нѣщо повече, да бѣда по-подробенъ — ние имаме ясно представление за положението, въ което се намира нашето земледѣлско стопанство, първата последица отъ което е голѣмата задлъжнѣлость на нашите земледѣлски стопани. И дѣйствително, г. г. народни представители, трѣбва да се съгласимъ, че ако не сѣмъ крайно голѣмимъ ограничения на българските земледѣлски стопани, въобще на българското село, на неговите нужди въ всѣко отношение, ако не сѣмъ, казвамъ, крайно голѣмимъ ограничения и лишения на нашето земледѣлско население, нашето земледѣлско стопанство не би могло да се задържи на положението, въ което то се намира днесъ, защото то е поставено подъ ударитъ, отъ една страна, на западноевропейското интензивно стопанство съ обилно и евтино производство и, отъ друга страна, на задоканските страни съ екстензивно, но тоже евтино производство.

Ето защо, при тѣзи изключителни условия, при които се намира нашето земледѣлско стопанство, и при условията на свѣтовния пазаръ на земледѣлските произведения, българското земледѣлско стопанство се нуждае

отъ една особена подкрепа, която е необходима, за да може то да изкара страшно мъжнитъ условия на кризата, която сѣгѣтъ преживѣва понасоющемъ. А като се знае отъ какво голѣмо значение е земледѣлското стопанство за нашето народно стопанство изобщо — мисля, че нѣма нужда да привеждамъ тукъ специални данни — и като се знае, че голѣмата частъ, почти цѣлото население на страната, е, малко или много, посредствено или непосредствено ангажирано съ земледѣлско стопанисване и въобще съ земледѣлско производство, напълно ясно става, че необходимостта да се подкрепи нашето земледѣлско стопанство въ едни такива критически времена е повече отъ належаща.

Прочее, г. г. народни представители, когато се обсъжда въпросътъ за установяване на единъ режимъ на зърненитъ храни въ България, преди всичко и най-вече трѣбва да се иматъ предъ видъ интересите на българското земледѣлско стопанство.

Защо се държи най-много на зърненитъ храни? По простата причина, че зърненото производство въ страната е онова, което характеризира въобще нашето производство. Зърненото производство често заема повече отъ 3/4 отъ обработваемата площъ въ страната; то дава прехрана на цѣлото население и голѣма частъ отъ износа на нашата страна. Може ли да става дума, че като се подпомага зърненото производство въ страната, съ това се спѣва трансформацията на българското земледѣлско стопанство и рационализацията на това стопанство?

Г. г. народни представители! Колкото и да е чудно за мнозина отъ васъ, но трѣбва да подчертаемъ, че консерватизмътъ, за който се говори, че царувалъ всрѣдъ нашето селско население, сѣвсемъ не е въ такава форма и съ такава съдържане, както въобще това се разбира у насъ. Примѣритъ, които последните години ни даватъ въ развитието на нашето селско стопанство, идатъ да опровергватъ баснята за консерватизма на нашето селско население. Селското население бѣше, което въведе културата на тютюна, то бѣше, което разшири засѣването на слънчогледа, то бѣше, което направи много и много въведения, които впоследствие българската администрация и, по-специално, Министерството на земледѣлието дойде само да регистрира.

Прочее, за консерватизмъ въ селското население, въ смисълъ на липсата на желание за прогресъ въ неговата професия, за напредѣкъ въ неговото занятие, не може да се говори. Българскиятъ земледѣлецъ е напредничавъ въ своето стопанисване, напредничавъ въ своето стремление да подобри всичко, което засѣга неговото стопанство и неговия занаятъ.

Подпомагането, въ дадения случай, на зърненото производство сѣвсемъ не може да спѣне трансформацията на българското земледѣлско стопанство по простата причина, че не може едно стопанство, което се разнебити до неузнаваемостъ, да не мисли по-нататѣкъ за реформиране на своите начини на производство. Може да става дума за трансформация въ нашето селско стопанство, когато за него се създадатъ такива възможности. И понеже днесъ имаме да се справимъ съ главното производство на това стопанство, именно зърненитъ храни, ние косвено ще подпомогнемъ и неговото трансформиране въ бъдеще въ по-напредничавъ смисълъ. Това подпомагане още по-малко прѣчи на рационализацията на нашето земледѣлско стопанство, което върви въ туй направление стѣпка по стѣпка и нищо не е въ положение да го спре, защото нашиятъ земледѣлски стопанинъ преди всичко се занимава съ своята работа и повече отъ всѣки другъ въ страната мисли, какво има да върши за себе си и косвено — за държавата.

Единъ другъ въпросъ, който естествено се поражда, като е дума за подпомагане на земледѣлското стопанство и по-специално за подпомагане на зърненото производство, то е въпросътъ, като се подпомага зърненото производство, не се ли фаворизира известна малка частъ отъ производителите въ страната?

Г. г. народни представители! За да имаме по-ясна представа по този въпросъ, не трѣбва да се ровимъ изъ статистиките отъ преди Балканската война, но трѣбва да се справимъ съ създаденото положение въ по-ново време. Познато е на всички ви, че войната създаде едно голѣмо движение, една голѣма транзакция на недвижими имоти. Дееспособните и дребни стопански единици у насъ имаха възможността да се добиятъ по нормаленъ пѣтъ съ повече земя, отколкото имаха по-рано. Следъ това въ значителна степенъ и специалните закони въ туй направление улесниха снабдяването на мнозина земледѣлски

стопани съ достатъчно обработваема земя. Но особено напоследък въ страната стана едно широко оземляване, което крайно много намали категорията на землепоселенията до 30 декара. И ако днес се говори за фаворизация на известни малцинства, като се подпомага зърненото производство у нас, по мое разбиране това е една погрешна мисъл, особено при тазгодишната реколта, която имаме и която смъта, от лични наблюдения, като непосредствено участващ въ земеделското стопанисване, да твърди, че е една рекордна година по своето плодородие, особено на есенни храни, от 1913 г. до днес. При това положение на ншката всички стопани, които разполагат съ повече от 20 декара работна земя, сж хора, които могат по нщо да изкарат на пазара за продаж. Ето защо, както въ досегашните конференции, въ които съм имал случай да участвам съм твърдъл, позволявам си и тук да твърдя, че производителитъ на зърнени храни въ своитъ 3/4 сж продавачи днес на такива. И проучванията, които се правят от различни страни, наистина показват, че около 3/4 от производителитъ на зърнени храни сж продавачи на такива. Следователно, не може да се приеме като положително, че съ насърчаването на зърненото производство, съ неговото подпомагане, така както е усвоено от българската държава презъ тази година, се фаворизират малък брой стопани, въобще се фаворизират малък брой производители на зърнени храни.

К. Русиновъ (раб): Можете ли да кажете, колко хиляди стопани могат да дадат излишни храни на дирекцията за продаж?

С. Пулевъ (з. Ст.-з): Моля, следъ това ще Ви обясня.

Но, г. г. народни представители, има и единъ другъ, мога да кажа, по-важенъ въпросъ: трбва ли ние да усвоимъ пътя на тъй нареченото поскъпяване на живота, или трбва да вървимъ по пътя на поевтиняване на живота у насъ? Този въпросъ може да се раздели, за да се дойде до известно заключение. Не ще съмнение, че е за предпочитане, ние да се върнемъ къмъ едно поевтиняване на живота и да достигнемъ положение такова, каквото имаме преди 20 години. Но дали е възможно това да стане съ единъ замахъ и въ едно кратко време? По моя преценка не е възможно поевтиняването на живота да се постигне въ късо време, защото това е свързано не само съ законодателството на страната, но и, до голъма степен, съ държавния бюджетъ.

Познато е на всички, че държавниятъ бюджетъ днесъ е единъ голъмъ източникъ за прехрана на голъмъ брой хора въ нашата страна; да не кажа 1/3, но може би 1/4 отъ хората въ страната, малко или много, прямо или косвено, се издържатъ благодарение на ресурситъ на държавния бюджетъ и бюджетитъ на други държавно-обществени институти.

Една бърза промъна въ туй отношение е крайно желателна и наложителна, но е възможно постепенно, съ течение на времето. Една бърза промъна едва ли е възможно, безъ едно голъмо сътресение въ това отношение. А не може, докато отъ една страна се поставя въ неблагоприятно положение земеделското стопанство, да се искатъ отъ него жертви, които да дадатъ едно действително поевтиняване на живота въ България. Защото, ако се наложатъ наистина такива жертви на земеделското стопанство, то ще бжде опропащено и отъ неговото опропастване нма да има полза нито самото население, нито държавата въ никой случай.

Моето заключение, прочее, г. г. народни представители, е въ смисълъ, че основната идея, ръководната идея, която може да служи като напътствие при изработването на режима за зърнени храни въ страната, трбва да бжде тази: преди всичко и на първо мсто да се иматъ предъ видъ интереситъ на българското земеделско стопанство.

Когато миналата година се повдигна на официално мсто отъ говорившия сега предъ васъ въпросътъ за начинитъ, съ които би могло да се облекчи що-годе положението на земеделските производители, поради голъмото спадане, което настъпи миналата есенъ въ ценитъ на хранитъ, задачата на дирекцията тогава се черташе въ малко го-ограничени рамки. Задачата й се черташе повече въ смисълъ — да може по-малкитъ тогава излишъкъ, отколкото тазгодишниятъ, да се прибере срещу дължимитъ презъ последните години данъци, по-земелния данъкъ главно, и, както се изнесе този сравнително малъкъ излишъкъ вънъ отъ границитъ на страната, да може автоматически да се подобрятъ ценитъ на хранитъ въ България. Обаче положението сега е съвсемъ различно, и

задачата, която трбва да си постави дирекцията днесъ, е по-дълбока и по-широка.

За да може правилно да се отправятъ работитъ на дирекцията и да се развиватъ успшно, необходимо е да отговарятъ на нколко елементарни условия.

Първото отъ тия условия е: непременно дирекцията да манипулира по опредѣлени и трайни цени до края на реколтната кампания, т. е. до новата реколта и второ: боноветъ, които пуца въ обръщение, да бждатъ при гарантирана номинална стойностъ. Защото, благодарение на неустойчивостта на ценитъ, особено следъ тяхното намаляване на 10 августъ т. г., имаше едно голъмо надпреварване за предаване храни на дирекцията и понастоящемъ има едно задрстване на нейнитъ складове. За да се избъгне това задрстване и, особено, за да може да се избъгне една евентуална повреда на хранитъ въ складоветъ на агентитъ на дирекцията, по простата причина, че, поради падналитъ туй лто дъждове, има много храни, които сж овлажнѣли и, поради това овлажняване, повреждането имъ е лесно — нщо, което е констатирано вече на много мста — ще трбва дирекцията да усвои препоръчания начинъ на действие: да се авансиратъ чрезъ кооперативнитъ сдружения и чрезъ Българската земеделска банка на производителитъ суми срещу тяхнитъ храни, които да се подвозватъ до складоветъ на агентитъ тогава, когато пътътъ позволява и когато е нужно да стане това.

Но, г. г. народни представители, за да може дирекцията да изпълни успшно своята задача, необходими сж две условия.

На първо мсто дирекцията трбва да бжде снабдена съ достатъчно срѣдства, за да може тя да манипулира редовно. Такива срѣдства досега дирекцията не е имала достатъчно и затова ние сме свидетели на голъми аномалии, които се отразяватъ най-вече въ ущърбъ на интереситъ на земеделския производител.

На второ мсто ще трбва да се гарантиратъ на дирекцията източници, чрезъ които да покрие загубитъ, които тя ще претърпи отъ своитъ операции. Не може точно да се опредѣли цифрата, на която ще възлзватъ загубитъ на дирекцията отъ закупуване и износъ на хранитъ, но на всѣки случай, безъ да преувеличавамъ, цифрата ще бжде отъ нколко стотинъ милиона лева. А държавниятъ бюджетъ при сегашното си положение нма възможностъ да понесе тази сума, и затова, ще трбва да се намбрятъ специални ресурси, чрезъ които да могатъ да се покрятъ тия загуби. Иначе, при липса на достатъчно срѣдства, за да може дирекцията да изплаща хранитъ, които постъпватъ, при единъ страхъ, че тѣзи загуби могатъ да останатъ за сметка на държавната казна, дирекцията ще бжде при същото положение, при което се намираше досега — да се задрстватъ складоветъ на дирекционнитъ агенти, да излизатъ храни на свободния пазаръ и да се продаватъ на много по-ниски цени отъ ценитъ, по които дирекцията ги закупува.

Следъ като казахъ тѣзи нколко мисли, искамъ да направя заключението си. За да бжде успшна работата на дирекцията и за да може тя благополучно да разреши задачата, която по мое разбиране, както я формулирахъ, ще трбва да й се постави, необходимо е, повтарямъ, тя да разполага съ достатъчно срѣдства, начинитъ за набавянето на които ще се помъча да обоснова и да изложи въ заседанията на комисията, която ще разглежда законопроекта. На всѣки случай ще бжде напълна надежда да мислимъ, че безъ гарантиране срѣдства на дирекцията, е възможно тя да свърши нѣкаква сериозна работа. Ние трбва да се стремимъ къмъ установяването на единъ фактически монополъ въ търговията съ зърнени храни у насъ, така както въобще се разбира смисълътъ на тази дума. Но ако ние прибгнемъ само къмъ единъ формиранъ монополъ, безъ да гарантираме дирекцията съ срѣдствата, които сж й необходими, за да посрѣща своитъ задължения и да изплаща своитъ закупки, ние ще се намъримъ при по-печално положение, отколкото е положението, въ което отъ известно време се намира дирекцията.

Преди да свърша, г. г. народни представители, искамъ да обърна вниманието ви още на едно друго обстоятелство. Отъ гледна точка на земеделския стопанинъ, отъ гледна точка на земеделския производител — както имамъ случай да кажа това и другаде — има значение преди всичко задоволителната цена, която ще се даде за храната и гарантирането номиналната стойностъ на боноветъ, които се даватъ на производителя. Отъ тази гледна точка трбва да подчертая, че се противопоставямъ на всѣкакъвъ другъ режимъ, освенъ на режима на закупуването на досегашнитъ видове храни отъ дирекцията. Противопоставямъ се на изключването на известни артикули, особено на такива отъ голъмо значение, каквато е цар-

вицата, която да се закупува с премии, които биха се давали или в бонове, или при изнасянето вън от пределите на страната. Срещу такъв изключителен режим аз се противопоставям рязко, защото той няма да бъде в интересите и в услуга на земеделския производител и земеделското стопанство, чиито интереси и чиято подкрепа трябва да дирим да консолидираме с законопроекта, който ни се предлага сега за разглеждане.

Прочее, от тази гледна точка, на която се поставям, противопоставям се категорично на изключването на който и да е вид храни, които днес съставляват обект на работа на дирекцията. Също така противопоставям се и на въвеждането на премиината система в такава форма, в каквато тя се поиска в конференцията, която ставаха досега по тези въпроси. Подчертавам, че е необходимо да се поддържа системата на трайните и постоянни цени, до края на реколната кампания, освен ако някои изключителни обстоятелства ни наложат една друга линия на поведение.

Въ заключение — без да се впускам в подробно разглеждане на законопроекта — смятам, че той не изчерпва радикално въпросите, които са свързани с уреждането режима на зърнените храни и че в комисията той ще претърпи доста големи измънения, за да се нагоди съобразно нуждите на времето и да се съобрази с големата нужда, с големата необходимост от подпомагане на нашето земеделско стопанство в днешното критическо време.

Председателстващ Н. Шопов: Има думата народният представител г. Димитър Христов.

Д. Христов (д. сг): (От трибуната) Г. г. народни представители! Въпросът, който ни занимава, е от такава голяма важност, че заслужава да бъде осветлен от различни гледища, за да намерим най-рационалното, най-целесъобразното и най-практичното негово разрешение, защото в днешно време той влиява цяла селска, земеделска България и въобще цяла България.

Още преди катастрофалното понижение цените на зърнените храни нашето селско стопанство, общо взето, се намираше в тежко положение. При цена на кофата 90 л. за пшеницата и 60—70 л. за царевичата, това население се намираше в едно тежко положение. Всичките анкети, които са правени и които са гонили да установят обективната истина, са констатирали този безспорен факт.

Нашето земеделие е останало назад; то е слабо производително, то е бедно; и неговата изостаналост най-ясно се проявява във слабите разходи на експорта, който то дава. Този последният, като изключим последните една-две години, се е колебал между 5½ и 6½ милиарда лева, като износът на зърнените храни е вземал по-слабо участие, отколкото в предвоенните години.

Ако такава е било положението на селското стопанство при по-високите цени на зърнените храни, какво да кажем днес при катастрофалното и небивало в историята на зърнените храни понижение на цените и какво трябва да бъде и положението на селското население? Има ли нужда да доказвам всеизвестния факт, че то се намира в тежко положение, че то се гърчи в спазми и че на него е отнел оня минимум от материални възможности, който е необходимата предпоставка за всеки икономически прогрес в селското стопанство?

Не стига това голямо, това катастрофално понижение на цените на зърнените храни, но селското стопанство е засегнато и от друга още една беда: реалната стойност на нашата валута, на нашия лев е понижена двойно за него, защото с зърнените храни, които продава на пазара толкова много обезценени, то не може да закупи онова същото количество предмети, които се консумират в неговото стопанство и домакинство, каквото количество то можеше да закупи преди, когато продаваше зърнените си храни на по-високи цени.

Ако това е вярно и ако констатацията, която правя, вие я споделяте, нека тогава си задам следния въпрос, на който искам да отговоря, за да направя по-после и нужните конкретни предложения — за каквато цел съм взел и думата в днешното заседание: истина ли е, че това катастрофално понижение цените на зърнените храни и изобщо стопанската криза засягат само един незначителен процент, само 25% от него, както понекога се твърди?

Г. г. народни представители! Ако си дадем отчет за поземелното владение в нас, ние ще видим, че, съгласно данните на официалната статистика, 43% от селските стопанства съставляват онзи именно слой от на-

шето селско население, който владее над 50 декара — сиреч който произвежда за пазара. Не стига това, но докато 25—30% от земята е разпределена между земеделски стопанства под 50 декара — а те съставляват 57% от общия брой на стопанствата — останалите 70—75% от земята е разпределена между тези стопанства, които имат над 50 декара. Общо те възлизат на 300 хиляди стопанства и ако приемем, че всяко едно такова стопанство е понесло, едно върху друго, по 5.000 л. годишно загуба, която сума обикновено то носи в града за удовлетворение на своите стопански и домакински нужди, ние, г. г. народни представители, ще имаме една загуба в размер на 1½ милиарда лева; а ако приемем, че всяко стопанство е изгубило средно по 7.000 л., тогава от паричния оборот са иззети около 2 милиарда лева. Кой от нас може да отрече, че всяко едно от тези стопанства от 50—300 декара — дотам се простира поземелната собственост, съгласно нашите закони — наистина не дава на нашата търговия, на нашето занаятчиство и на нашата индустрия по 5—7.000 л. годишно? И ако е вярно, че по този начин от паричния оборот са излезли 1½—2 милиарда лева, не е ли очевидно тогава, че истинската причина за стопанската криза, която преживяваме, се дължи преди всичко на извънредно големото понижение на цените на зърнените храни? Туй понижение не засяга само категорията селски стопанства, които притежават над 50 декара земя; то засяга и оная категория земеделски стопанства, които притежават под 50 декара, защото голяма част от тези стопанства продават своите зърнени храни за удовлетворение на цял ред свои нужди. Нека приведа само един типичен пример, за да не влизам в подробности.

Знаете, че едни от най-големите бедняци в селата — пждари, стражари, кехани и др. — получават своите възнаграждения в натура, в зърнени храни, които те продават на пазара, дето получават едва ½ от стойността преди 1—2 години. Не е ли очевидно, прочее, че стопанската криза засяга всички слоеве от селското население?

Но ако стопанската криза не се дължи на катастрофалното падане на цените на зърнените храни — и ако, от друга страна, е вярно, че това понижение засяга само 20% от нашето селско население — тогава на какво се дължи тази стопанска криза, която раздрусва цялата ни стопански живот и която има своето голямо, дълбоко отражение върху търговията, върху занаятчиството и в замيرانето изобщо на нашите градове?

Не е ли очевидно, че основната причина на стопанската криза, която преживяваме, трябва да потърсим главно, ако не и единствено в катастрофалното понижение на цените на зърнените храни? И моето заключение, а също и предложението, което в следствие ще направя на всички вас, народните представители от всички партии, е, че ако стопанската криза, която преживяват села и градове, селски стопани, земеделци, търговци, еснафи, банкери и пр., се дължи на големото понижение на цените на зърнените храни и ако това е диагнозата на днешното икономическо бедствие, върху което струва ми се, ние сме съгласни — тогава за терапията, практическото средство, ние лесно ще се споразумеем, стига да имаме волята и желанието да послужим на този народ и на изоставаното ред години в безпомощност селско население.

Г. г. народни представители! Това тежко положение на селското стопанство има своите последствия и своето отражение и върху държавното стопанство. Какъ да си обясним другояче факта, че държавата, въпреки всичката си добра воля, не може да изплаща своевременно заплатите на своите чиновници, и е прижудена, най-обикновени производителни разходи да съкращава по необходимост? И което е още по-характерно, то е, че ние се намираме в един омагьосан кръг. В това време, когато държавата се мъчи да свърже двата края на бюджета, да балансира приходо-разходите, тя прави икономии дори там, където те не трябва да бъдат правени, като се съкращават производителни разходи, които би трябвало да се поддържат. Когато се правят тия съкращения, последствието е постоянно намаляване на приходите, а наред с това и постоянното дефицитерно положение на бюджета. Очевидно е, следователно, че като търсим лък на тежкото стопанско положение, ние едновременно ще намерим и лък за тежкото положение, в което се намират държавните финанси.

Г. г. народни представители! Нека ми бъде позволено едно малко отклонение от моята теза. Вследствие катастрофалното понижение цените на зърнените храни, в някои политически среди се прави упръкът, че катастро-

фалното спадаше на ценитъ на зърненитъ храни е докарало това състояние на стопанска България, защо тогава е била оная непредвидливостъ съ насърдението на зърненото производство?

Уви, какво дълбоко заблуждение и каква игра на думитъ отъ страна на невежеството, което не си дава труда да изучава въпроситъ! Въпрѣки катастрофалното понижението на ценитъ, ние все пакъ сме заставени да увеличаваме дохода отъ единица площъ зърнено производство. Ако не гледаме само на това, което се говори въ днешния моментъ — както често правимъ въ Парламента при нашитъ партийни нрави — но погледнемъ малко по-далечъ върху бъдещето на България, като изхождаме преди всичко отъ интереситъ на селска България, ние ще видимъ, че действително има повелителни причини да се увеличи доходътъ отъ единица площъ.

Какъ ние ще можемъ да изхранимъ това население, което се увеличава всѣка година? Споредъ статистиката, ежегодниятъ прирѣстъ възлиза на 110.000 души, които представяватъ отъ себе си 50.000 двойки, а това сѣ 50.000 нови стопанства, нови домакинства. Ако на всѣко едно такова домакинство, вследствие подрастващитъ поколения, пресметнемъ по 250 кгр. пшеница, ние ще трѣбва всѣка година да увеличаваме зърненото производство съ 25 милиона килограма. Също толкова трѣбва да се увеличава и производството на фуража. Съ новитъ 40—50 хиляди домакинства, които се формиратъ всѣка година, се увеличава потреблението, консомацията, а поради това ще трѣбва да се увеличава съответно и производството на зърненитъ храни.

А това значи, че въ продължение на 5 години ние ще трѣбва да увеличимъ производството, съответно съ нарастването на населението, съ 250 милиона килограма, а въ продължение на 10 години съ 500 милиона килограма, и ако не направимъ това, ние ще бъдемъ принудени да внасяме отъ странство зърнени храни, безъ да имаме обаче съ какво да ги заплатимъ, тъй като ние не сме като Германия или Англия индустриална страна, които срещу експорта на своитъ индустриални произведения получаватъ нуждитъ дивизи и парични срѣдства за посрѣщане на своитъ нужди. Отъ къде ние ще вземемъ пари, за да купимъ храни? Ние ще доживѣемъ, безспорно, една още по-голяма криза. Нека днешната пѣкъ криза ни бѣде едно поучение.

Г. г. народни представители! Азъ има да обърна вниманието още и на следното: не по-малко отъ 35—40 околии у насъ сѣ типични околии на зърнено производство, каквито на първо мѣсто сѣ дунавскитъ околии. Нека онѣзи, които говорятъ противъ зърненото производство, кажатъ кои сѣ ония интензивни култури, съ които — чрезъ така наречената трансформация, за която говорятъ и тия, които разбиратъ, и тия, които не разбиратъ — ще бѣде замѣстено зърненото производство въ тия 35—40 околии? Тѣ и въ бъдеще ще си останатъ типични околии на зърненото производство, поради самото естество на нѣщата — поради климата и почвата.

Но има и друго съображение, което трѣбва да се изтъкне, когато обсъждаме този важенъ въпросъ. Както казахъ, всѣка година домакинствата въ България се увеличаватъ съ 40.000 и ако вземете предъ видъ че всѣко едно такова домакинство трѣбва да разполага поне съ 30 декара, ако не съ 50 декара, колкото е нормата споредъ закона за трудовата поземелна собственостъ — то всѣка година, по силата на факта, че селското население се увеличава съ 40 хиляди домакинства, ще трѣбва да намираме по 1.200.000 декара земя, за да поддържаме днешната статика, ако мога така да кажа, въ нашето земледѣлско стопанство, въ нашето земледѣлско производство. Въ 5 години това сѣ 6 милиона декара, а следъ 10 години, които като утре ще дойдатъ, това сѣ 12 милиона декари. Отъ къде ще ги вземемъ? И азъ искамъ да ми се отговори на този въпросъ отъ всички онѣзи, които критикуватъ политиката на зърненото производство, както и отъ всички онѣзи, които, мѣнявайки своитъ мнения, вследствие на това, че не изучаватъ основно въпроситъ, днесъ говорятъ за трансформация на земледѣлското производство, а следъ една година за съвсемъ други работи. Мѣритъ изчезнаха и тѣ изчезнаха по много причини. Една отъ тия причини е рѣстътъ на населението. Отъ 10—11 милиона декара презъ 1920 г., тѣ днесъ не възлизатъ на повече отъ 4 милиона декара, които, като единъ необходимъ поземеленъ фондъ, ще трѣбва да бѣдатъ запазени. Но нали искаме трансформация? Нали заради това ще трѣбва всѣко стопанство, което обработва 50 декара земя съ зърнени храни, да увеличи производството на единица площъ; нали ще трѣбва всѣко такова стопанство, вмѣсто да получи определено количество зърнени храни отъ 50 декара, да го

получи отъ 45 декара, а съ 5-тѣ декара, които оставатъ, да увеличи своето производство и, следователно, своето благоденствие? По тази причина насърдаването на зърненото производство въ смисълъ да се добие по-голямо количество на единица площъ, което се правѣше навремето, е също така необходимо. Онѣзи, които говорятъ за днешната селско-стопанска криза, казватъ, безъ да проникватъ въ работитъ и безъ да правятъ анализъ на положението на селското стопанство, че ние сме трѣбвало да замѣнимъ зърненото производство съ интензивни култури: съ тютюнъ, захарно цвекло, памукъ, който трѣбвало да се произвежда въ голѣми количества, и пр. Но ако е въпросъ за интензивни култури, то, споредъ нашата земледѣлска статистика, тѣ сѣ следнитъ: културата на тютюна, памука, рапицата, лена, конопа и захарното цвекло. Днесъ ние произвеждаме около 25 милиона килограма тютюнъ, при засѣта площъ отъ триста и двадесетъ хиляди декара. Отъ тѣзи двадесетъ и петъ милиона килограма 5 милиона килограма се консомиратъ въ страната, а останалитъ около 18—20 милиона килограма се експортиратъ. Тѣзи 18—20 милиона килограма за износъ и сега мѣчно се пласиратъ; тѣ се пласиратъ, но срѣщатъ голѣми затруднения, на които не е тукъ сега мѣстото да бѣдатъ разглеждани. Преди всичко нашиятъ тютюнъ срѣща голѣмата конкуренция на нашитъ съседи — производители на тютюнъ.

Зърненото производство у насъ заема една площъ отъ 25 милиона декара, а наедно съ черната угаръ, която е 5 милиона декара — 30 милиона декара. Би ли се измѣнило положението, ако отъ тѣзи 30 милиона декара вземемъ не единъ или два милиона декара, за да ги обърнемъ въ тютюнева култура, а само 100 хиляди декара? 100 хиляди декара по 80 кгр. срѣдно — това сѣ 8.000.000 кгр. тютюнъ. Къде ще пласираме това количество, когато и сегашното производство ние едва можемъ да продадемъ? Не е ли очевидно, че това е една безсмислица, единъ абсурдъ, поради невежеството на ония, които, не изучавайки въпроситъ, авансиратъ тия нѣща, за да заблуждаватъ? Говори се за памука. Но, при нашитъ условия, при нашата почва, а особено при нашия климатъ — сухъ, континенталенъ — въ Южна България производството на памукъ не възлиза на повече отъ 15—18 кгр. на декаръ, тогава когато опититъ, правени у насъ, показватъ, че при напояване рандемантъ е 3—4 пѣти повече — около 50—60 кгр. на декаръ. Какво означава това? Че производството на памука безъ иригации, безъ напояване е невъзможно и всѣка надежда върху тази култура неминуемо ще доведе до стопански разочарования.

Още единъ примѣръ съ захарното цвекло и съ него свършвамъ. Ние имаме 200 хиляди декара посѣти съ захарно цвекло. Въ последнитъ години това пространство се намалява. Тази година имаме засѣти не повече отъ 50—60 хиляди декара съ цвекло, вмѣсто 200 хиляди декара, а идущата година не се знае дали въобщо ще се сѣе цвекло и дали захарнитъ фабрики ще работятъ. Даже при 200 хиляди декара засѣти съ захарно цвекло, ние не можемъ да пласираме добиваната захаръ, а какво би било положението, ако увеличимъ сегашната засѣвана съ него площъ? Не е ли очевидно, че едно увеличено производство би надхвърлило вътрешната консомация? А ако е дума за външни продажби, за експортъ на захаръ, съ който експортъ се спекулира, ние на него не можемъ да разчитаме, защото този експортъ на захаръ, който се колебае въ последнитъ 4—5 години между 1 и 3 милиона килограма, има за целъ, по моето разбиране, само да прикрие голѣмитъ печалби на захарнитъ фабрики.

Две думи — когато става дума за трансформацията на нашето земледѣлско производство, за въвеждането на интензивни култури — и за гроздето, за овоцата — сливи и ябълки — и зеленчуцитъ, на които въ последнитъ години се възлагатъ, тъй също, голѣми надежди.

Не ще съмнение, че и тия култури иматъ своето значение, защото всичко основа, което допринася за увеличението на народното богатство, макаръ и съ единъ само левъ, ще трѣбва да бѣде посрещнато съ симпатии. Но, г. г. народни представители, всичко е въ мѣрката. Тия нови култури, за които тъй много, се говори въ последно време нѣма да разрешатъ голѣмата проблема, защото, ако допустимъ, че въ бъдеще ще може да изнасяме не 350 вагона, както сме изнасяли до сега, отъ казанитъ произведения, и не 1.000 вагона, а 5.000 вагона, то и тогава ние не ще можемъ да вземемъ повече отъ 300—350 милиона лева, когато, наопаки, ако увеличимъ съ 30% зърненото производство, и го оценимъ 3.50—4 л. кгр. — по-после ще видимъ откъде ще намѣримъ една такава цена — ние ще получимъ десетократно повече отъ зърненото производство. Ние говоримъ за овошарството — за из-

носъ на ябълки и пр., но ние не можемъ да изнесемъ и 20 вагона за Хамбургъ, този голъмъ антрепозитъ не само за Германия, но и за всички северни държави, защото ние нѣмаме производство.

Азъ казахъ, че кризата се дължи на катастрофалното понижение ценитѣ на зърненото производство — на оѣзи 250.000.000 килограма храни, които съставляватъ, срѣдно, годишния експортъ, за последнитѣ 5 години. Тия именно 250 милиона килограма храни ще трѣбва да замѣнимъ съ други култури. Тѣ се произвеждатъ отъ 2 и половина милиона декара земя, като смѣтаме производството отъ всѣки единъ декаръ по 100 кгр., макаръ, че по-правилно би било да го смѣтаме по 120 килограма и тия 2 и половина милиона декара съставляватъ 10% отъ 25-тѣ милиона декара ежегодно заети съ зърнени храни, и около 8% отъ общото количество на земята, заедно съ черната угаръ. Можемъ ли да постигнемъ това замѣняване? Да, тази е голѣмата задача, защото ние не знаемъ какво ще бѣде положението на пазара на зърненитѣ храни. Въ-прѣки намаляването площта съ зърнени храни въ западноканскитѣ страни — Канада, Аргентина и Североамериканскитѣ съединениа пати, най-голѣмитѣ производители на пшеница — съ около 15—16%, тия страни все пакъ иматъ грамадни резерви отъ миналитѣ години, които резерви се намиратъ въ елеваторитѣ, а други у самитѣ фермери, отъ дѣто ще отидатъ пакъ въ тия елеватори.

Но, г. г. народни представители, ние имаме и една голѣма неизвестностъ, това е Съветска Русия, която се готви да излѣзе въ стопанския свѣтъ и да интервенира въ него съ своето зърнено производство. Думата е за тѣй наречената петилѣтка, която, между другото, се организира подъ ръководството на голѣми американски капацитети въ областта на селското стопанство. Нейната намѣна сигурно ще внесе нови пертурбации въ пазара на зърненитѣ храни и, вѣроятно, ние ще преживѣемъ нова треска, която не зная колко ще продължи. Не е ли очевидно, следователно, че при едно подобно положение тѣзи 250 милиона килограма храни, на нашия експортъ, добивани отъ 2 и половина милиона декара, ще трѣбва да ги изземемъ отъ международния оборотъ, за да не сенамиратъ подъ гибелното влияние на тѣзи голѣми конкуренти, за които казахъ преди малко? Не е ли очевидно, че ако искаме да потърсимъ радикално разрешение на въпроса, ние не ще можемъ да го намѣримъ въ законопроекта, който е предметъ на нашето разглеждане? Намъ предстои да разрешимъ конкретно въпроситѣ. Ако ние, наистина, сме проникнати отъ любовъ и преданостъ къмъ селското население, и ако се вълнуваме отъ неговата съдба, която сега е толкова тежка, ние не можемъ да отменимъ тия въпроси съ общи и безпомощни формули: „Кризата, която преживѣваме, е международна и, следователно, сме безпомощни да намѣримъ каквото да било срѣдство“. Не, кризата е дотолкова международна, дотолко ние оставаме безучастни и равнодушни къмъ съдбата на селското население. Ние трѣбва съ трудъ, воля и енергия да помогнемъ на това население, за да излѣзе отъ тежкото положение, въ което се намира.

Г. г. народни представители! Твърде интересно е, че когато говоримъ за стопанската криза, като резултатъ на катастрофалното спадане ценитѣ на зърненитѣ храни — забележете това — ние забравяме нашето скотовѣдство, което има да изиграе най-голѣмата роля при една трансформация. Зимно време добитѣтъ на земеделска България буквално гладува. Ако ние бихме увеличили неговата даяба — пресѣтнато на едъръ рогатъ добитѣтъ, той възлиза на 4 милиона глави — само съ 50—60 килограма концентриранъ фуражъ, тогава производството на казанитѣ 2 и половина милиона декара, предназначено сега за износъ, за да се намѣри подъ ударитѣ на международната конкуренция и да предизвика днешната дълбока стопанска криза въ селското стопанство, този износъ ще изчезне. А ние имаме дългъ да повдигнемъ скотовѣдството, тѣй като съ него ще можемъ да услужимъ най-рационално на нашето зърнено производство.

Азъ бихъ се отвлѣкълъ твърде далечъ, за да изнеса предъ васъ нуждитѣ данни, мѣстото на които сега не е тукъ, но върху които ще се спра при другъ случай, за да покажа, че усилията за една трансформация на нашето селско стопанство бѣха започнати отъ Министерството на земеделѣнството, но по една горчива фаталностъ тѣ се изоставиха. Ако е вѣрно това, че стопанската криза се дължи на извънредно низкитѣ пени, и ако ние сме съгласни върху всичко това, тогава дайте да потърсимъ срѣдствата за нейното облекчение. Тѣзи срѣдства не могатъ да бѣдатъ други, освенъ повишението ценитѣ на зърненитѣ храни. И тукъ, съ пълно съзнание за онова, което говоря, азъ предлагамъ, щото ценитѣ на двата главни, основни продукти въ селското стопанство, пшеницата и царевич-

цата, да бѣдатъ 6 л. килограмътъ пшеницата, 90 л. кофата, сир. толкова, колкото бѣше до 1929 г., и 3—4 л. килограмътъ царевичата — 50—60 л. кофата.

Какви възражения могатъ да бѣдатъ направени? Само едно разумно възражение може да се направи прогивъ това предложение, което прави и което предложение отговаря на вашия, (Сочи болшинството) лозунгъ въ предизборнитѣ агитации. Това предложение вие ще трѣбва да посрѣщнете обективно и безпристрастно, вие, г-да (Сочи болшинството), ако искате — въ това не се съмнявамъ — да подпомогнете селското население, за да го успокоимъ, — важенъ психологически моментъ за развитието изобщо на селското стопанство, и важна тѣй сжщо предпоставка за тѣй наречената трансформация.

Не само ценитѣ на тѣзи два продукта трѣбва да бѣдатъ установени на този урочень, но ние трѣбва да направимъ и нѣщо повече — тия цени, за ценитѣ, за които ще кажа нѣколко думи подиръ малко, ние ще трѣбва да установимъ, като една програма, за 5 или най-малко за 3 години и тая мѣрка трѣбва да намѣри мѣсто въ новия законпроектъ, ако искаме, щото той сжществува да се отличава отъ сега сжществуващия законъ за закупуване и износъ на зърнени храни.

Г. г. народни представители! Като казвамъ, че на селското население ще трѣбва да се обезпечатъ тѣзи цени, на които то се радваше преди 2 години и които поддържаша нашия стопански животъ, въ който стопански животъ имаше пълно оживление, и въ който нѣмаше банкови стѣснения, несъстоятелности, банкротства, полици и пр. като казвамъ, че ще трѣбва да повишиме ценитѣ на това ниво, едновременно съ това азъ поставямъ и следното важно условие, което, като дългъ на всички тукъ, безъ разлика на партии, ще трѣбва да възприемемъ: това увеличение на ценитѣ, гарантирано за единъ срокъ отъ 5 години, трѣбва обязательно да бѣде свързано и съ единъ планъ за възстановяване на силитѣ на нашето селско стопанство. Каквъ е този планъ? Когато ще обезпечимъ на земеделѣца, на селския стопанинъ казанитѣ цени за единъ срокъ отъ 3 или 5 години, ние ще трѣбва да поискаме отъ селското население съ законъ за подпомагане на земеделѣнството — щото то срещу тѣзи жертви, които ще направятъ държавата и консоматори, да изпълни една минимална програма въ свой собственъ интересъ. Ние ще трѣбва да поискаме отъ него, щото всѣко селско стопанство въ продължение на въпроснитѣ три или петъ години да намали своята засѣвана съ зърнени храни площъ въ рамбѣ на 10%. Тѣзи 10% върху 25 милиона декара обработваема площъ се равняватъ на ония 2½ милиона декара, респективно 250-тѣ милиона килограма зърнени храни, които съ основната причина на днешната икономическа криза. Всѣка година ще трѣбва площта да се намалява съ 2% въ продължение на 5 години или съ 3%, ако програмата се изпълни въ продължение на 3 години. Какво означава това, ако искаме да третираме тѣзи въпроси не съ общи фрази и съ общи формули, които не довеждатъ до никакво практическо разрешение? То означава следното, че едно стопанство, което има 50 декара земя, въ продължение на тѣзи 5 години ще трѣбва да я съкрати съ 10% или съ 5 декара, по единъ декаръ всѣка година. Всѣка година въ продължение на 5 години то ще трѣбва да ангажира този единъ декаръ съ нови култури, преди всичко съ културата на фуражитѣ растения, защото, както казахъ и по-напредъ, въ селска, земеделска България, добитѣтъ гладува. Нѣщо повече. За да можемъ да насърчимъ тази именно трансформация, за да можемъ да изземемъ отъ производството на зърнени храни тѣзи 2½ милиона декара и, следователно, да спасимъ земеделѣнството отъ ударитѣ на международната конкуренция, въ закона ще трѣбва да бѣде поставено и следното положение: всѣки единъ отъ стопанитѣ, които сж реализирали казания планъ, сир. които сж намалили съ по 1½ декара за тѣзи 3 години засѣгата съ зърнени храни площъ, се освобождава отъ поземеленъ данѣкъ. Защото, господа, въ края на краищата, всичкитѣ въпросъ се свежда до намирането на срѣдства. Ако намѣрите срѣдства, вие трѣбва да разрешите този въпросъ. Ние не само смѣтахме да го разрешимъ, когато искаме довѣрието и гласовѣтъ на селскитѣ избиратели, но и бѣхме сериозно загрижени по тѣзи голѣми въпроси, които не се разрешаватъ съ безпомощни формули, а само съ конкретни мѣроприятия. Всѣки единъ отъ селскитѣ стопани, прочее, който изпълни тая програма, се освобождава отъ поземелния данѣкъ: въ първата година съ 40%, въ втората — съ 35% и въ третата — съ 25%.

Но ще кажете: „Какво да правимъ съ държавнитѣ финансии, които се лишаватъ отъ тѣзи срѣдства“? Държавнитѣ финансии и безъ туй сж лишени отъ тѣзи срѣдства. Че на колко лева възлизатъ загубитѣ отъ опера-

циитъ на Дирекцията за закупуване и износъ на храни презъ първото шестмесечие на 1931 г.? Не възлизатъ ли на 350 милиона лева? И на колко милиона лева ще възлизатъ загубитъ — жертвитъ, които ще понесе държавата, заедно съ консоматоритъ, за реколтата 1931 г.? Правите ли си илюзия, че това ще бжде по-малко отъ 350—400 милиона лева? Не е ли вѣрно, че отъ държавата и консоматоритъ ще се взематъ надъ 500 милиона лева, безъ съ сегашнитъ наредби да се разрешава задачата основно и безъ да бжде предупредена опасността за въ бждеще, когато ще дойде и новиятъ конкурентъ, когато ще дойде Русия съ нейното голѣмо производство и съ нейния експортъ, съ който, за политически цели, ще се хвърлятъ на международното тържище грамадни количества зърнени храни, съ което ще се поддържа днешната нервност и безпокойствие на това тържище?

П. Попивановъ (з): За тая трансформация, г. Христовъ, нали трѣбватъ срѣдства? Само съ разбирания тя не може да стане. За да създаде една овощна градина, стопанинътъ трѣбва да чака 18 години. Откъде ще вземе той срѣдства?

Д. Христовъ (д. сг): Ще дойда и до срѣдствата.

П. Попивановъ (з): Вашата политика забърка стопанското положение на България.

П. Дековъ (з): Защо позволихте въ Ваше време да се внесе толкова сръбско жито въ България?

Д. Христовъ (д. сг): Когато разрешаваме този голѣмъ въпросъ, който не е партиенъ въпросъ, тѣзи закачки нѣматъ значение. Тѣ биха имали значение, ако допринасятъ нѣщо за разрешението на проблема. Щомъ не допринасятъ нищо за разрешението на проблема, недейте ги подхвърля. Защото, увѣрявамъ ви, въ дадения случай азъ искамъ да ви услуга, за да реализирате вашия лозунгъ — 6 л. за килограмъ пшеница. Това азъ го казвамъ съ съзнание и убеждение — иначе нѣмаше да се кача на трибуната, нѣмаше да взема думата.

П. Дековъ (з): Този планъ може да се реализира, само че трѣбва да се конфискуватъ богатствата на незаконно забогатѣлитъ въ тѣзи 8 години, презъ които вие управлявахте. Ние сме съгласни да приемемъ вашия планъ, но, за да може да се реализира той, нужно е 30 до 50% отъ вашитъ богатства, спечелени незаконно въ тѣзи 8 години, когато управлявахте, да ги изземемъ и туримъ въ държавната банка.

В. Молловъ (д. сг): Праздна работа.

Министъръ Н. Мушановъ: Каквото повикало, такова се отзовало, г. Христовъ. Продължавайте речта си.

Д. Христовъ (д. сг): Г. Мушановъ! Вие казвате, че азъ съмъ повикалъ така.

Министъръ Н. Мушановъ: Така, така. Въпроситъ не сѣ партийни. Тѣ сѣ държавни и така не може да се третирайтъ.

Д. Христовъ (д. сг): Мислите ли, че тѣзи съображения и аргументи, които изтъкнахъ, сѣ аргументи на „повикалото“? Мислите ли, че съ такива думи, ако утре има законодателни избори, ще вземете това болшинство, което взехте? Мислите ли, че съ такива възражения, каквито правите, се отнасятъ сериозно къмъ голѣмитъ и сериозни въпроси на България?

Министъръ Н. Мушановъ: Това болшинство азъ не съмъ го взелъ съ такива агитации. Може би вие да сте агитирали така, за да можете да дойдете тукъ. Азъ така не съмъ агитиралъ. Азъ съмъ агитиралъ въз основа на една платформа, която ще имамъ да изпълня. Азъ мисля, че по-сериозно съмъ мислил за платформата, отколкото вие сте мислили като държавникъ и бившъ министъръ на земледѣлието, щомъ като така говорите отъ трибуната.

Д. Христовъ (д. сг): Като бившъ министъръ на земледѣлието, съмъ въ положение да ви дамъ вески аргументи за моята теза. Тогава, когато твърдите, г. Мушановъ, че въ тази теза нѣма нищо сериозно, кажете, кое е несериозното? (Възражения отъ мнозинството) Азъ нѣмамъ възможностъ да ви отговоря; дайте ми възможностъ да ви отговоря, г. г. народни представители. (Възраженията отъ мнозинството продължаватъ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да.

Д. Христовъ (д. сг): Дайте ми съображенията си противъ тия аргументи, които изложихъ предъ васъ, защото азъ не познавамъ по-голѣма и по-важна проблема за българскитъ политически партии и Парламента отъ тия, защото безъ тѣхното правилно разрешение нѣма, г-да, „нова“ власт. Само разрешението на тия проблеми и подтикването на стопанския прогресъ на страната ни могатъ да отличаватъ една такава власт и една такава стопанска политика. И вие трѣбва да ме подкрепите, г. г. народни представители, вмѣсто да ми възражавате.

А. Кантарджиевъ (д): Ние не правимъ демагогия, а реална политика.

Д. Христовъ (д. сг): И така, за извършването на казаната трансформация необходимитъ предпоставки, между другото, сѣ, първо, да внесемъ спокойствие между селското население и, второ, да му дадемъ повече срѣдства, за да му останатъ свободни икономии, които да имобилизира за тази трансформация. Кой отъ васъ ще оспори това нѣщо? И азъ искамъ да чуя единъ аргументъ, едно малко-много по-сериозно съображение, че това, което азъ казвамъ, е на „повикалото“.

Г. г. народни представители! Ако е вѣрно, че цѣлиятъ нашъ стопански животъ и цѣлото ни народно стопанство бѣше изградено въ последнитъ години върху положението на ценитъ 6 л. за пшеницата и 4—4½ л. за царевичата, не е ли очевидно, че при това положение ние ще трѣбва да поддържаме и за въ бждеще единъ такъвъ уровень на ценитъ? Явява се сега въпросътъ за срѣдствата. Какъвъ ще бжде разходътъ и може ли да намѣримъ срѣдства да го покриемъ? Ние, г-да, вършимъ разумни работи и, ако не можемъ да намѣримъ необходимитъ срѣдства, ние ще отидемъ до възможното и ще се ограничимъ само съ това, което ни предлага законопроектътъ. Но на колко ще възлиза този разходъ? Ние ще трѣбва да разчитаме на единъ износъ — тамъ съмъ съгласенъ, ако грѣша, коригирайте ме, защото азъ не демагогствувамъ, азъ искамъ да намѣря истината — ние ще трѣбва да разчитаме на единъ износъ срѣдно отъ 120 милиона килограма.

Министъръ Н. Мушановъ: Какво приказвате! Ние имаме досега 370 милиона килограма купено жито.

Д. Христовъ (д. сг): Вземете последнитъ 5 години. Ние имаме, г. Мушановъ, единъ износъ не повече отъ 5 хиляди вагона 10-тонни, а тѣ сѣ 50 милиона килограма. Това е експортътъ на пшеницата.

В. Домузчиевъ (нац. л. о): 39½ милиона килограма имз изнесени презъ 1931 г.

Д. Христовъ (д. сг): Приемамъ това положение.

Министъръ Н. Мушановъ: Досега имаме 274 милиона килограма купени и изнесени 153 милиона килограма пшеница, ръжъ и др., но най-много пшеница.

Д. Христовъ (д. сг): Но, г. Мушановъ — нали обективно ще третираме въпроса, съ факти, които дава дирекцията — тѣзи 300 милиона килограма сѣ отъ реколтата 1931 и 1930 г., отъ която голѣма частъ се намира въ хамбаритъ на селянитъ. Ами тѣзи 300 милиона, собствено, 320 милиона килограма се дължатъ до голѣма степенъ и на реколтата отъ 1931 г., и на запаситъ, които имаше селското население, което, сплашено отъ катастрофалното спадане ценитъ на зърненитъ храни, изнесе всичко на пазара, за да се отърве, като се опасяваше, че ценитъ могатъ още да спаднатъ. Азъ говоря за една нормална реколта, при която износътъ възлиза на 80—100 хиляди тона. Това сѣ, прочее, 100 милиона килограма, които поставямъ за тоя планъ, който трѣбва да бжде реализиранъ въ предстоящитъ 5 години. И понеже разликата между реалнитъ цени и цената 6 л. и 4½ л., загубата ще възлезе на около 500 милиона лева.

Министъръ Н. Мушановъ: Да проверимъ цифритъ, г. Христовъ. Азъ ви казвамъ, че за тая година имаме 336 милиона килограма купени досега, отъ които 274 милиона килограма сѣ пшеница, и още се купуватъ по 10—12 милиона килограма на день. Азъ ви казвамъ какво е положението досега, а вие ми правите смѣтка на 120 милиона килограма пшеница.

Д. Христовъ (д. сг): Азъ не оспорвамъ това; азъ също вземамъ 300 милиона килограма, но ви казвамъ, че тия 300 милиона килограма се дължат не само на реколтата отъ 1930 г., а и на запаситъ отъ миналата година, които нѣма да имаме въ следващитъ години.

А. Аврамовъ (з): Също като люцерновото семе! Запасилъ бѣше и него на времето!

Д. Христовъ (д. сг): Моля! Въ комисията по-подробно ще говоримъ по тия работи.

И така загубата отъ пшеницата ще възлиза на 500—550 милиона лева, а загубата отъ царевичата — износътъ на която въ последнитъ 5 години се колебае между 9—10 хиляди вагона, приемамъ, че за въ бъдеще ще бѣде между 15—20 хиляди вагона — на 150—200 милиона лева. Следователно, ние ще имаме една обща загуба въ размѣръ на около 700—750 милиона лева, за покриването на които ще трѣбва да намѣримъ нуждитъ срѣдства. Тия 700 милиона лева могатъ ли да бѣжатъ намѣрени? Понеже третираме сериозно въпроса, ще трѣбва, наистина, да се отговори, можемъ ли за покриването на този разходъ да намѣримъ приходъ или не? Ако не можемъ да намѣримъ, то, повтарямъ и потретвамъ, г. г. народни представители, ще трѣбва всичко да се намали и да се редуцира до размѣритъ, които намиратъ мѣсто въ законопроекта на г. министра. Но, ако можемъ да намѣримъ, и ако не се направи, то тогава ще ни личва само волята, за да разрешимъ оная голѣма проблема, която възнува селското население.

Е добре, г. министри и вие г. г. народни представители на всичкитъ партии — въ това число и азъ, понеже и азъ се числя къмъ партия — азъ ще ви моля да отговоримъ всички обективно на следнитъ въпроси.

Може ли нашето градско население да понесе единъ поголѣмъ облогъ на консомацията? Това градско население, което купуваше хлѣба при сѣщата цена, 6—7 лева, въ периода 1925—1929 година, може ли да понесе единъ облогъ въ името на социалната солидарностъ? Че тая социална солидарностъ не е една празна дума, казана предъ младитъ момчета отъ катедритъ; тя трѣбва да стане единъ мораленъ факторъ въ нашия икономически животъ, — единъ елементъ въ нашия политически животъ. Е. добре, г. г. народни представители, при 180 хиляди домакинства, съ по 5 члена, ние имаме кръгло около 800 хиляди души, по 200 килограма, ние имаме една консомация отъ 150—160 милиона килограма, по 2 л. — това сж 300 милиона лева. Ами че вие възприехте туй. Вие не сте противъ облагането на консомацията на градското население съ 2 лева: ние я облагахме при базата на цени 6—6½ л. Защо сега да не е възможно? Ние се съдимъ на селскитъ маси, че се комунизиратъ. Не само щѣ се комунизиратъ, но не зная какво ще стане, ако се отнасяме къмъ тѣхъ равнодушно и безучастно. (Възражения отъ земеделцитъ)

И така първото перо, за да можемъ да покриемъ разхода отъ 700—800 милиона лева, не е едно перо фантастично. То е реализуемо. Ние можемъ да разчитаме, после, на една сума отъ 100 милиона лева отъ захарнитъ фабрики. Азъ ще говоря после за облагането на индустрията, която въ продължение на 20—25 години живѣ за смѣтка на земеделското население, а сега е дошълъ редъ, щото тази индустрия да му помогне въ тежката криза, за да я приживѣе по-малко болезнено. Азъ бихъ желалъ да зная, Финансовото министерство какъ калкулира цената на онзи предметъ на широката, масовата консомация — захарта — съ който искаме да поевтинимъ живота? Какви сж коственитъ разноси на единъ килограмъ захаръ въ фабриката? Спорѣдъ моитъ достовѣрни сведения, тѣзи коствени разноси, тѣй като голѣма частъ отъ имобилизирания капиталъ на захарнитъ фабрики, които сега сж картелирани, е амортизиранъ, възлизатъ на кръглата цифра 9 л. Ние на тѣзи фабрики не можемъ да отнемемъ правото да печелятъ. Азъ ще имъ дамъ единъ дивидендъ отъ 20%, което прави 2 лева. Прибавени къмъ 9-тѣ л. коствени разноси, ставатъ 11 л. Тѣ плащатъ на държавата акцизъ и общински налогъ 8 л. — всичко значи 19 л. Защо да мислимъ, че е невъзможно разликата между 19—20 л., колкото имъ струва захарта, и 24—25 л., колкото я продаватъ, по 4—5 л. — 3 л. нека да бѣде — да бѣде дадена въ полза на фонда за покриване загубитъ отъ повишението ценитъ на зърненитъ храни? При една консомация отъ 30 милиона килограма захаръ годишно, това сж 90 милиона лева за въ полза на този фондъ. — Защо да не е възможно това? Кажете вие, представителитъ — въ добрия смисълъ на думата, да не ми се сърдите — на „новата властъ“!

Министъръ Н. Мушановъ: До вчера Вие бѣхте министъръ — защо не го направихте?

Д. Христовъ (д. сг): Г. Мушановъ! Считайте, че сме направили грѣшка.

Министъръ Н. Мушановъ: Не е за грѣшка думата. Защо не го направихте?

Д. Христовъ (д. сг): Не ми говорете така, ами ми кажете: „Г. Христовъ! Това не е вѣрно. Тѣхнитъ коствени разноси не сж 9 л., а сж 15 л.“, и, ако азъ имамъ грѣшка, тогава имате право да ме критикувате.

Министъръ Н. Мушановъ: Все по-хубаво направихме ние, като намалихме цената на захарта съ 2 л. на килограмъ. И азъ зная при какви съпротивления стана това.

В. Молловъ (д. сг): И ние я намалихме. Ние почнахме съ 2 л. намаление и тогава вие я намалихте.

Д. Христовъ (д. сг): Е добре, тѣзи 90 милиона лева — вземете половината дори — тѣ сж реализуеми и, следователно, съставятъ едно реално перо за учредяването на този фондъ, за който говоря тукъ.

Г. г. народни представители! Демократическиятъ сговоръ завари заплатитъ на чиновницитъ въ размѣръ на 1.250.000.000 л. и ги повиши, съ основание, тѣй като правителствата на Демократическия сговоръ искаха да се отзоватъ на нуждитъ и тѣхното положение на чиновничество, особено при голѣмата скѣпотия, която съществуваше тогава.

Но сжщо ли е положението сега? Демократическиятъ сговоръ увеличи заплатитъ съ 1.600.000.000 л. Отъ 1.250.000.000 тѣ възлѣзоха на 2.850.000.000 л., при всичко че за благодарностъ това чиновничество гласува поголовно противъ него въ последнитъ избори. Това чиновничество, на което заплатитъ се увеличиха съ 1.600.000.000 л., защо да не може да понесе една жертва въ размѣръ само на 2%? А това сж 50.000.000 л. за въ полза на този сѣция фондъ. Възможно ли е или не това? Тая цифра реализуема ли е или не?

Г. г. народни представители! По-нататкъ — нали се касае въпросътъ да търсимъ срѣдства — въ мината Перникъ има единъ фондъ за стопанското въздигане на България, който фондъ, въ качеството си на министъръ на търговията, азъ съмъ го създамъ. Този фондъ ежегодно разполага съ 30.000.000 л. приходъ. Той може да бѣде освободенъ сега отъ покриването на всѣкакви други разходи и да бѣде употребенъ за най-насъщната помощ, която трѣбва да се даде на стопанска България — подпомагането на земеделското население, главниятъ факторъ на нашия икономически животъ. Нима това перо е фантастично? Нима то не е реализуемо? Кажете, за Бога, азъ бихъ желалъ всички ви да чуя!

Когато се приготвяваха бюджетитъ на държавата отъ бившия министъръ на финанситъ, тѣ се приготвяваха съ огледъ на репарационната тежестъ, която възлиза на 270 милиона лева годишно.

Министъръ Н. Мушановъ: Вие най-много искахте по бюджета и се карахте винаги съ министъръ-председателя и съ цѣлото Народно събрание.

Д. Христовъ (д. сг): Слава Богу, че съмъ искалъ за селска България повече пари!

Министъръ Н. Мушановъ: Свидетелъ съмъ билъ тукъ на това. И добре е, че сега се поправяте. Азъ съмъ доволенъ, че поне за бъдеще се поправяте.

П. Стояновъ (д): И то на другия день, следъ като сж бити въ изборитъ!

Министъръ Н. Мушановъ: Ами че туй сериозно ли го мислите? Вие поддържате да се намалатъ заплатитъ съ 2%, което ще даде 40 милиона лева. И Вие мислите, че съ тѣзи 40 милиона лева ще спасяваме България! Ние ще ги намалимъ съ повече.

Д. Христовъ (д. сг): Кой Ви казва, че ще спасяваме България съ 30 милиона лева? Това ли казахъ азъ? Азъ не казахъ това.

Министъръ Н. Мушановъ: Второ, Вие поддържате тезата за икономии въ бюджета, когато Вие, като министъръ на земеделството, бѣхте въ постоянна борба съ министъръ-председателя и съ цѣлото болшинство за повече пари. И тѣ бѣха противъ Вашата политика. Доволенъ съмъ, че се поправяте. Поне за въ бъдеще, значи, Вие се поправяте. Давате акълъ противъ себе си, значи поправяте се. Г. Христовъ! Уважавамъ Ви, приятели сме стари.

Разбирам това да ми говори друг човѣкъ, но не единъ човѣкъ като Васъ, който до вчера бѣше министъръ, при това амбициозенъ министъръ, който започна най-напредъ да говори за даване премии за износа на хранитѣ, които премии сега се разкритикуваха и гледамъ, че днесъ Вие сте ги изоставили. И сега да дохождате и да ни градите такива кули, просто приятелски Ви казвамъ, учуденъ съмъ! Свършете, подире ще Ви отговоря.

Д. Христовъ (д. сг): Г. Мушановъ! Не забравяйте, че днесъ имаме едно страшно положение на земледѣлието, небивало въ историята. Това е една страшна пертурбация.

Министъръ Н. Мушановъ: Съ 50% по-долу продаваме всички машини, които купихте Вие, за да освободимъ Земледѣлската банка отъ тѣхъ! (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Д. Христовъ (д. сг): Г. министре на вътрешнитѣ работи! Когато говорите за земледѣлския инвентаръ, когато азъ чувамъ отъ Васъ тия думи, които току-що казахте, съпроводени съ аплодиране, азъ за едно мога само да се учудвамъ: че въ земледѣлска България е тъй непроходимо стопанското невежество. (Смѣхъ въ мнозинството)

Министъръ Н. Мушановъ: Е, туй невежество!

А. Аврамовъ (з): А още по-печално, г. Христовъ, е, че въ невежествена България е имало единъ невежественъ министъръ на земледѣлието.

Д. Христовъ (д. сг): Тогава, когато ще дойде да разглеждаме предложението на г. министра на земледѣлието, съ което иска Народното събрание да му даде мандатъ да уволни администраторитѣ на Земледѣлската банка, тогава ще говоримъ за земледѣлския инвентаръ. Но нека кажа тукъ, че ако има блѣсково дѣло, извършено отъ Земледѣлската банка, това е набавянето на земледѣлски инвентаръ. Вие г-да които възставате противъ невежеството и говорите прѣотивъ него, какъ можете да допустнете, че България, която толкова е изостанала назадъ, ще може да върви напредъ съ своето примитивно стопанство, съ своитѣ дървени рала?

П. Стояновъ (д): Това сѣ фрази.

Д. Христовъ (д. с): Фрази?

П. Стояновъ (д): Пусти, кухи фрази.

Д. Христовъ (д. сг): Вземете земледѣлската статистика и ще видите, че българското селско стопанство има толкова рала, колкото и плугове. Съ оралото ли ще трансформирате земледѣлска България, съ него ли ще повдигнете селското стопанство и съ него ли ще се борите съ нашитѣ мощни конкуренти — Канада, Съединенитѣ щати? Азъ съжалявамъ, че така момчешки и партизански могатъ да се третираше толкова голѣми и важни въпроси и отгоре на това съ ржкоплѣскане.

Позволете да продължа моята теза и да свърша. Вие смѣкнахте отъ властѣта Демократическия сговоръ съ три основни обещания, които давахте на избирателитѣ: че ще имъ осигурите 6 л. килограма жито, че нѣма да плащатъ данѣци и че ще ги освободите отъ задълженията имъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Това е лъжа.

Н. Стамболиевъ (з): Това е вече демагогия.

Д. Христовъ (д. сг): Позволете ми да свърша. Азъ никого не предизвиквамъ. — Азъ бихъ желалъ, г. г. народни представители, да устроимъ едно събрание, да кажемъ въ Попово или въ Плевенъ, и азъ ще поддържамъ тая теза съ тия аргументи, а единъ отъ васъ нека излѣзе отъ името на правителството да обори моята теза. Азъ съмъ готовъ; вие готови ли сте? (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Н. Стамболиевъ (з): Вие ще говорите за култиваторитѣ и за валяцитѣ!

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Не е чудно да не те впрегнатъ въ нѣкой валякъ.

Д. Христовъ (д. сг): Такава плоска острога!

Министъръ Н. Мушановъ: Бившъ министъръ като Васъ грѣбва да я разбере. (Шумъ)

Н. Стамболиевъ (з): По-добре е въ село да не отивашъ, защото по случай Балканиадата може да те впрегнатъ въ нѣкой валякъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Д. Христовъ (д. сг): И така, г. г. народни представители, репарациитѣ въ размѣръ на 270 милиона лева се имаха предъ видъ, когато се съставаше държавниятъ бюджетъ. Тѣхното премахване се дължи не на насъ и на нашия министъръ на финанситѣ, а на хуманната и прозорлива инициатива на председателя на Североамериканскитѣ съединени щати, Хувъръ. Тия 270 милиона лева бѣха едно крупно разходно перо въ нашия бюджетъ. Ние сме освободени отъ това перо за една година и моето дълбоко убеждение е — може да се лъжа — че репарациитѣ ще бѣдатъ изобщо премахнати, и то въ най-скоро време. Защо тогава отъ тия 270 милиона лева, които се явяватъ като една икономия, държавата да не задържи за своитѣ нужди само 220 милиона лева, а останалитѣ 50 милиона да даде за фонда, съ който ще се подпомогне, щото пшеницата да има цена 6 л. килограмътъ, а царевичата 4 л.? Нали ужъ вие сте представители на селска България!

Министъръ Н. Мушановъ: Само че гърцитѣ още не се съгласяватъ да не имъ плащаме репарации.

Д. Христовъ (д. сг): Когато гърцитѣ не се съгласяватъ, г. министре, Вие, съ когото бѣхме съученици и учехме аритметиката и тригонометрията, знаете, че отъ 270 милиона лева, като приспаднеме 135 милиона лева, колкото е годишната вноска на Гърция, пакъ ще останатъ 135 милиона лева. Защо отъ тия 135 милиона лева държавата да не даде за фонда 35 милиона лева, а 100 милиона лева да задържи за себе си?

С. Пулиевъ (з): Г. Христовъ! Позволете. Тѣзи въпроси сѣ за комисията, не сѣ за тукъ.

Д. Христовъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ съмъ дълбоко убеденъ, че ако наистина искаме да помогнемъ на страждущето селско население, изоставено и пренебрегнато, което живѣе въ мизерия (Възражения отъ земледѣлцитѣ) и което при 50 декари земя нѣма повече отъ 7—8.000 л. парични приходи годишно, ние може да се обърнемъ и къмъ нашитѣ голѣми кредитни учреждения, за да се притекатъ и тѣ на помощъ и да взематъ участие въ подпомагането на селското население. Защо напр. Народната банка, която всѣка година има 80—90 милиона лева печалба — отъ която, съгласно чл. 8 отъ закона за Народната банка, следъ като се приспаднатъ сумитѣ за фондоветѣ, учредени при нея, остатъкътъ се дава отъ държавата пакъ на Народната банка за изплащане на нейния дългъ къмъ тая последната, защо, питамъ, тя да не може да участвува съ една сума отъ 15—20 милиона за проектирания фондъ?

Министъръ Д. Гичевъ: Попитайте г. Молловъ.

Д. Христовъ (д. сг): Тѣзи фондове възлизатъ годишно на една сума около 20—25 милиона лева. И отъ другитѣ държавни банки може да се взематъ 10—15 милиона лева. Нека вземемъ примѣръ отъ Banque de France, която за привилегията да емитира банкноти всѣка година дава по 40 милиона златни франка на държавата за въ полза на френскитѣ caisses agricoles, които даватъ евтинъ и дългосроченъ кредитъ съ 4% лихва на земледѣлското население и съ 2% на инвалидитѣ. Когато това се прави въ Франция, защо ние да не го направимъ? Кои сѣ прѣчкитѣ, кое е невъзможното, кое е фантастичното тукъ? Това азъ искамъ да чуя отъ васъ, представителитѣ ужъ на селския, на трудовия народъ!

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: На избития отъ васъ народъ

И. Василевъ (з): Народната банка не е вече Народна, г. Христовъ.

С. Василевъ (д. сг): Щомъ не е народна, кажете поне единъ акционеръ отъ Народната банка.

И. Василевъ (з): Акционери нѣма, но Вие много добре знаете кой се мѣси въ нея. Вие, членовѣтѣ на частнитѣ банки, вземате евтинъ кредитъ отъ Народната банка и лихварствувате.

С. Василевъ (д. сг): Може Вие да сте акционеръ.

И. Василевъ (з): Азъ не съмъ акционеръ.

С. Василевъ (д. сг): Кажете акционеръ, който има кредитъ въ Народната банка.

И. Василевъ (з): Вие сте акционери въ частни банки, които разполагатъ съ сръдствата на Народната банка.

Д. Христовъ (д. сг): Г-да! Вие ме прекъсвате, защото нѣмате желание да вършите едно сериозно и важно дѣло.

И сега, безъ да влизамъ въ подробности и да правя анализъ, азъ съмъ убеденъ, че националната индустрия може да вземе участие въ усилията ни да подпомогнемъ селското население и че съ своитѣ различни браншове, тя, несъмнено, може да даде 50 милиона лева за фонда на високитѣ цени. Ако има нужда, азъ съмъ готовъ да се аргументирамъ подробно, но нека оставя това за комисията, която ще разглежда законопроекта.

И така, г. г. народни представители, нека свърша и нека пропусна цѣлъ редъ още нови приходни пера, защото имамъ вече подсъждане отъ уважаемия г. подпредседателъ.

Срещу разхода, който трѣбва да направимъ, за да се плаща 6 л. килограмъ пшеница и 4 л. килограмъ царевича, въ размѣръ на 700 милиона лева, ние може да разчитаме на сигурни приходи отъ 800 милиона лева. И ако ние можемъ да разполагаме съ тия приходи защо тогава да не се възприеме предлаганото отъ мене предложение, ако ние се въодушевяваме отъ любовъ, преданостъ и грижи къмъ селското население? То нѣма да бѣде възприето само ако сѣдбата на това население ни служи само за нашиятѣ политически спекули и само като едно сръдство за политически домогвания, безъ да бѣдемъ въодушевявани отъ идеята да повдигнемъ стопанския прогресъ и да обезпечимъ по-добри дни и по-големо благоденствие на България.

Държавата е длъжна, господа, да финансира необходимитѣ и безотложни мѣроприятия, а най-големото мѣроприятие е това, за което тукъ педирамъ при вашия смѣхъ и при вашето несериозно отношение къмъ най-тревожния за селска, земеделска България въпросъ. Нѣма по-големъ въпросъ за политическитѣ партии и за Парламента отъ този въпросъ, и ако тѣ дезертиратъ отъ своята мисия и не изпълнятъ своя най-високъ дългъ, тѣ ще докажатъ колко сж негодни да служатъ на голѣмитѣ интереси на страната и на отечеството. България е обеднѣла и нѣма вече време за отлагане на тия мѣроприятия и на въпиюшитѣ земеделски реформи.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Защото я ограбихте и окрадохте, затова е обеднѣла България.

Д. Христовъ (д. сг): Мѣроприятията трѣбва да бѣдатъ въ такива размѣри, че да се отразятъ благотворно върху голѣмитѣ народни маси и да сж отъ естество да внесатъ по-осезателно подобрене въ тѣхната икономическа сѣдба. Стопанската политика трѣбва да се стреми да удовлетвори потребноститѣ на тия народни маси и, съ огледъ на нашитѣ условия, да направи всичко възможно, щото въ най-късо време да удвои експорта на страната ни, като увеличи съответно нейното производство. Въ една икономически изостанала тѣй много назадъ страна като нашата намѣсата на държавата за нейния селско-стопански подъемъ е отъ първостепенно значение. У насъ се мисли, че само като се уреди държавното стопанство, като се балансира държавниятъ бюджетъ и като се предприеме нѣкое и друго финансово, банково или данъчно мѣроприятие, икономическиятъ прогресъ на страната е обезпеченъ. Дълбоко заблудение, г-да, за което суровата действителност жестоко плаща! Несъмнено държавниятъ бюджетъ трѣбва да бѣде уравновесенъ и летящитѣ дългове да изчезнатъ веднѣжъ завинаги, но като не се забравя, че това е само сръдство, а целта е народното стопанство, сиречь увеличаването на производителнитѣ сили на страната. Не толкова къмъ поевтиняване на живота трѣбва да се стремимъ, защото, по много причини, такова поевтиняване ние не сме въ положение да направимъ, и особено за въ полза на селското население, а — къмъ увеличение богатствата на страната.

При наличността на една стопанска политика, балансирането държавния бюджетъ не може да става въ ущърбъ на народното стопанство, защото съ това производителнитѣ сили сж обречени на застои въ страната. Ние можемъ да имаме държавни бюджети съ излишѣци, но това нѣма да попрѣчи, щото народътъ ни да беднѣе, непрекъснато да беднѣе и да се гърчи въ спазмитѣ на мизерията. Нашиятъ идеалъ не трѣбва да бѣде бедна България, па макаръ и съ уравновесени бюджети, защото въ такъвъ случай тя нѣма да избѣгнѣе тая мизерия и всички свързани съ нея послѣдствия.

Докогато премждростта на държавата ще се изчерпва само въ усилията ѝ да има уравновесени бюджети, дотогава ние ще бѣдемъ лишени отъ едно отъ най-важнитѣ

условия за преуспѣване на производителнитѣ съсловия и за успѣшната имъ борба съ все по-засилващата се международна конкуренция. Държавата не може да мисли само за уравновесени бюджети при единъ беденъ и стопански изцѣденъ народъ. Нейната мисия е по-висока. Тя трѣбва да се проникне отъ съзнанието, че тая нейна мисия е, преди всичко, да съдействува съ своята бюджетна политика за възможното подтикване напредъ на икономическия прогресъ на народа ни, за който прогресъ тя е длъжна да тури на разположение необходимитѣ материални сръдства.

Н. Стамболиевъ (з): Само че нѣщо по-конкретно по законопроекта не казахте. Поддържате Вашата теза за рационализация на земеделското производство.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Каназирски.

Г. Каназирски (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Групата, отъ която изхождамъ, ще гласува предложения отъ правителството законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за закупуване и износъ на зърнени храни. Ако, въпрѣки тази декларация, вземамъ думата, това го правя, за да изясня становището на Демократическия сговоръ по закона за закупуване и износъ на зърнени храни, какъ той е билъ прилаганъ досега и това, което можемъ да очакваме отъ неговото измѣнение съ предложения законопроекта.

Известни сж, г. г. народни представители, обстоятелствата, които наложили създаването на закона за закупуване и износъ на зърнени храни, които наложили намѣсата на държавата въ търговията съ зърнени храни, и то по единъ начинъ и въ размѣри непознати досега въ историята на нашия държавенъ и стопански животъ. Спадането на ценитѣ на зърненитѣ храни, следъ едно продължително задържане на тия цени на едно ниво значително по-високо отъ това отъ преди голѣмата война, презъ втората половина на 1930 г. взема невѣроятни размѣри: отъ сръдно 6-25 л. за 1 кгр. пшеница 79 хектолитрово тегло съ 2% примѣсъ франко вагонъ Бургазъ или Варна за м. януарий 1930 г. ценитѣ спаднаха на 4-40 л. за м. юлий, на 4-15 л. за м. августъ, на 3-42 л. за м. септемврий, на 2-67 л. за началото на м. ноемврий 1930 г. По този начинъ достигна се едва 55% отъ сръдната цена на пшеницата за периода отъ 1908—1912 г., която, вализирана въ днешни пари, се равнява на 4-82 л. Значи, не само че тази цена не се задържа, но тя спадна на 2-67 л., което представлява, както казахъ, едва 55% отъ цената преди войната. Подобно спадане настѣпи и за рѣжбата — на 1-72 л. презъ м. ноемврий 1930 г. срещу 3-60 л. предвоенни, което е равно на 50% отъ предвоенната цена. Сжщо спадане имаме и за ечемикъ — на 1-60 л. срещу 3-38 л. равно едва на 48% отъ предвоенната цена. И най-после за царевичата, където спадането е по-слабо — имаме минимална цена 2-20 л. срещу 3-45 л., равно на 64% отъ предвоенната цена. Обаче тия предвоенни цени, г. г. народни представители, бѣха отдавна забравени отъ българския производител. Той бѣше нагледилъ своя животъ, той бѣше поелъ задължение при едни сръдни цени на своето производство, които за периода отъ 1924 г. до 1929 г. се изразяватъ въ следнитѣ цифри: пшеницата е имала една сръдна цена 6-80 л. за килограмъ, рѣжбата — 5-17 л., ечемикътъ — 4-92 и царевичата 4-42.

Това нечувано спадане ценитѣ на зърненитѣ храни, което далече не бѣше съпроводено съ паралелното спадане на ценитѣ на индустриалнитѣ произведения, на данѣцитѣ, на лихвенния процентъ, на стойността на свободния на индустриалния и занаятчийския трудъ, наруши въ извънредно голѣмъ размѣръ сѣществуващото до тогава равновесие между приходитѣ на селото и града. Това равновесие, което и въ миналото далечъ не бѣше задоволено и което сега ни се вижда като единъ идеалъ, къмъ който ще трѣбва да се стремимъ, като една позиция, която въ скоро време ще трѣбва пакъ да завоюваме, бѣше извънредно тежко нарушено въ ущърбъ на селото.

Свѣщайки сериозността на създаденото положение, бившето правителство на Демократическия сговоръ, оставяйки настрана традиционната политика на стопански либерализъмъ по отношение търговията съ зърнени храни, реши да се намѣси интензивно въ тая търговия, съ огледъ да допринесе за подобрене положението на селския стопанинъ и, доколкото е възможно, да подобри на първо време това нарушено равновесие.

Тази важна мѣрка на интензивна държавна намѣса въ единъ отъ отраслитѣ на стопанския животъ на страната имѣ характера едвали не на единъ революционенъ актъ. Той може да се характеризира като начало на една нова ера, презъ която държавата въ по-големи размѣри, откол-

кото това е било до сега, ще се намъсва въ частно-стопанската дейност на своите граждани, за да постигне по възможност повече социална правда, по възможност по-широко разпредѣление на богатата. Заслугата на Демократическия сговоръ, на неговото правителство, което има куража да скъса съ една такава традиция и да тръгне по нови пътища, е голѣма. Отъ тая гледна точка трѣбва да се разглеждатъ и известни упрѣци, които навремето се отпразиха — че тази мѣрка била закъснѣла — защото трѣбваше добре да се обсъжда и много пъти да се премѣри преди да се отрѣже.

На какво се дължи, г-да, това катастрофално спадане на цените на зърнените храни?

По този въпросъ твърде много се е писало и говорило до сега. Азъ ще направя само единъ малък прегледъ на най-важните моменти, за да стане ясно доколко спадането на цените на зърнените храни у насъ е резултатъ на външни причини, и, главно, какви сѫ изгледите за поправяне на положението. Увеличаването на площта, засѣта съ зърнени храни, въ задокеанските производители на зърнени храни е преди всичко основната причина на днешната криза въ земледѣлското производство. Когато европейските народи бѣха взели пушките и се сражаваха по бойните полета, задокеанските страни, запазвайки единъ неутралитетъ, разшириха своята засѣвателна площ съ храни, понеже намираха смѣтка при повишените вече цени на зърнените храни. Тия площи се удвояваха и угрояваха на нѣкои мѣста. Но наредъ съ това се прокара и едно интензивизиране на производството; наредъ съ увеличаване на засѣваната площъ върви едно подобрене на семето, подобрене на производствените прийоми и методи, вследствие на което, наредъ съ увеличената площъ, производството се увеличи въ голѣми размѣри и поради подобрените начини на производството. До голѣмата война, при нормалните цени на пшеницата, голѣмата частъ отъ северните области на Канада не се обработваше, понеже реколтата всѣка втора година измръзваше. Но съ обявяването на войната канадските производители вземаха върху себе си този рискъ да виждатъ всѣка втора година своята реколта измръзнала, защото една реколта на всѣки две години бѣше достатъчна, за да покрие нуждите и добре да заплати положенния трудъ. Но, наредъ съ това, въ Канада, въ нейните селекционни институти, успѣха да изработятъ единъ типъ жито, който има единъ късъ вегетационенъ периодъ и който дава възможностъ, щото и въ късото лѣто на североканадските полета да узрѣе добра реколта. Подобно нѣщо имаме въ западната частъ на Съединените щати и Австралия — пространства, които дотогава не бѣха обработвани, защото бѣха изложени на суша. Тамъ се въведе така наречената система драй-фармингъ — на използване площта всѣки две години, като се използва именно влагата отъ две години за една реколта. Наредъ съ това селектирираха семена, които дадоха възможностъ на растенията да издържатъ на голѣмата суша. Най-после, имаме и грамадно увеличение на засѣваемата площъ, което достига до 150% отъ предвоенните години въ Аржентина, където наредъ съ това увеличение имаме подобрене на семето, което дава единъ плодъ въ повече съ 25% отъ по-рано. Съвокупността на всички тѣзи мѣрки — увеличение площта и напредѣка на техниката и науката — създадоха предпоставки за днешната криза въ земледѣлското производство. Но има още една опасностъ, особено въ североамериканското производство, която допринесе за извънредното поевтиняване на производството. Тя е консеквентното механизизиране на зърненото производство. Докато въ началото тракторътъ се употребяваше само за подготовка на почвата и за засѣване, опасността не бѣше толкова голѣма. Обаче чрезъ масовото въвеждане на машината, която едновременно жъне и върше и вързва торби, въ които се слага зърното, се елементира въ време на жътвата скъпо плащаната човѣшка рѣка и същевременно се елиминира и коньтъ. Отъ времето на 1919 до 1929 г., г-да, само въ Съединените щати сѫ излѣзли отъ строя 7 милиона коня, което причини намаление консомацията на фуража на 8.700.000 тона. Това количество остана също въ излишъкъ въ разположение на свѣтовния пазаръ. Най-после, като резултатъ отъ новите вѣния въ областта на храненето, има едно намаление въ консомацията на хлѣба, което за насъ просто е непонятно, защото ние сме навикнали, все пакъ, да консумираме голѣмо количество хлѣбъ. Обаче ако сравнимъ консомацията на хлѣбното зърно за 1909/13 и 1926 г., намираме, че въ Североамериканските съединени щати има едно намаление съ 15%. Въ Англия това намаление е съ 17%. Консомацията на рѣжбата се също извънредно много намали. Има едно сравнително увеличение въ Италия, но то е за смѣтка на консомацията на царевичата.

Съвокупността на всички тѣзи елементи допринесе, щото днесъ въ свѣтовните хамбари да се намиратъ 34 милиона тона зърнени храни, които тежатъ извънредно много и материално, и психологически върху развитието на пазара на зърнените храни.

Най-после ще прибавя, че единъ аграренъ протекционизъмъ, почти невидянъ досега, прокаранъ въ всички западноевропейски индустриални страни, съ изключение на Англия, допринесе за отегчаването на кризата. Въ Франция разрешаватъ да се мели брашно отъ 90% мѣстно жито и само 10% външно; въ Италия — 95% мѣстно жито; въ Германия — 97% мѣстно жито, а само 3% външно. Не само това, но Германия въ първата половина на житарската година изнася известно количество жито. Ние бѣхме изнасяни да чуемъ въ Бургазъ, че въ Цариградъ е пристигнало германско жито. А днесъ вѣщата „Винаръ-Роттердамъ“ ни казва, че германците сѫ контрактирали да продадатъ само въ Холандия 200 хиляди тона пшеница и то при уговорката отъ страна на информатора, че задъ тази цифра фактически се крие една много по-голяма цифра, която не се съобщава, за да не смуцава пазара.

Най-после, въ последно време, положението още повече се влошава, що се отнася до пазарите, и поради нарушеното свѣтовно довѣрие отъ спадането на английската лира. Знае се, че 80% отъ търговията съ зърнени храни се финансира главно чрезъ лондонския пазаръ. Всичко това, г-да, го казвамъ, за да се види колко е сериозна проблемата и колко малко тя зависи отъ насъ, колко е мъчно да се справимъ съ постоянното спадане на цените на зърнените храни и какъ сериозно трѣбва да се отнасяме къмъ всички мѣрки, които трѣбва да се взематъ за подобрене положението на онази частъ отъ нашето производително население, която най-много страда днесъ отъ силното спадане на цените на зърнените храни.

Прочее, за да подпомогне българскиятъ земледѣлецъ, Демократическиятъ сговоръ навремето създаде закона за закупуване и износъ на зърнени храни. Какъ се отрази прилагането на този законъ върху положението на пазара, въобще какви сѫ резултатите отъ прилагането на този законъ? Твърде много се писа въ пресата за организацията на дирекцията, за да нѣма нужда да се говори тукъ за нея. Ще подчертая, че една отъ специфичностите бѣше, щото финансирането на закупуването да стане въ голѣми размѣри отъ самите агенти, рискътъ да се носи отъ сѣщитѣ тѣхъ до предаването на храните въ експортните пунктове; така че чрезъ създадената организация, която продължава да се прилага и днесъ, рискътъ на държавата относително развалянето на стоката, лошото предаване и т. н., е минималенъ.

С. Пулевъ (з. Ст.-з): А за народното стопанство?

Г. Каназирски (д. сг): Презъ време на прилагането на закона отъ началото на м. януарий до 30 юний 1931 г. дирекцията закупи общо 251.000 тона, отъ които 150.000 тона пшеница, 55.000 тона царевича, 18.000 тона ечемикъ и 28.000 тона ржъ. Тя пушна въ обръщение бонове за 490 милиона лева, отъ които за 430 милиона лева до 31 августъ сѫ влѣзли въ касите на държавата, значи, съ тѣхъ сѫ платени данъци, а въ движение сѫ останали бонове за 59 милиона лева. Липсватъ ми данни за м. септемврий, но предполагамъ, че тѣ сѫ намалени сега на около 30 милиона лева, защото въ последните месеци постѣпваха бонове месечно срѣдно за 30—35 милиона лева.

Твърде много се говори, че съ бонуетѣ се спекулира и че фактически тѣ сѫ отишли въ ръцете на спекуланти, въ ръцете въобще на гражданите. Отъ едно сериозно проучване на въпроса, което може да се направи на рѣка съ списъците за внесение отъ държавните бирници суми, се вижда, че едва 10% отъ тѣзи бонове сѫ внесени чрезъ градските бирници, а всичките останали сѫ внесени чрезъ селските бирници, което идва да потвърди, че бонуетѣ сѫ били използвани въ широкъ размѣръ именно отъ селския данъкоплатецъ и че тѣ сѫ отишли, следователно, на мѣстото си.

Знаете, че системата на заплащането тогава бѣше малко по-друга отъ тази, която е сега. Заплащаше се за пшеницата 50% въ пари и 50% въ бонове, а за другите храни — 75% въ бонове и 25% въ пари. Тази система даде възможностъ да постѣпятъ въ държавното съкровище около 160 милиона лева въ пари, отъ които — да ви дамъ и тѣзи сведения — 70 милиона лева се внесоха на държавата, 10 милиона лева се дадоха на окръжните постоянни комисии, 48 милиона лева се дадоха въ формата на храни на армия, затвори, трудоваци и т. н., и най-после около 30 милиона лева се поеа отъ дирекцията при новия режимъ и отидоха за покриване на явили се вече загуби въ

пари. Следователно, срещу общо пустнатитъ въ обръщение 490.000.000 л., сж получени 158.000.000 л. въ пари, или покритието на боновете е около 32—33%.

Какъв е резултатътъ извънъ тѣзи цифри? Знаете, г-да, че това катастрофално спадане на ценитъ на зърненитъ храни създаде едно чувство на небиваща дотогава паника въ цѣлия нашъ стопански животъ. Тази паника се изрази въ пълно спиране на всѣкакви платки, въ пълно спиране на всѣкакви покупки и продажби, въ пълно замиране на цѣлия стопански животъ. Спадането дойде като гръмъ отъ ясно небе, като изневиделица и всички стопански деятели бѣха парализирани. Прилагането на закона за закупуване и износъ на зърнени храни, който осигуряваше една, ако и не много висока, но сравнително създаденото вече положение, сносна цена, приблизително 4 л. за килограмъ пшеница, внесе едно значително успокоение въ всички кръгове и допринесе твърде много за премахване на стопанската криза, особено на оня елементъ, който винаги я съпровожда и който е отъ психологическо естество.

На второ мѣсто, даде се възможностъ на селския производителъ да ликвидира съ около 450 милиона лева отъ своитъ данъци; допринесе се сжщо и за неговото успокоение. Днесъ грижитъ, които тежатъ на земеделския производителъ и които азъ ще раздѣля на три, сж: първо, задължения къмъ държавата; второ, задължения къмъ частни лица и, трето, задължения къмъ Земеделската банка. Ако чрезъ тая мѣрка земеделскиятъ производителъ е успѣлъ да се отърве поне отъ една отъ тия грижи, то все пакъ е доста направено. Разбира се, г-да, че задълженията на производителя къмъ държавата сж много по-голъми, но мѣрката се отнася за онѣзи краища, които сж тежко засегнати отъ житната криза, отъ кризата въ зърненото производство, която не е въ края на краищата повсемѣстна. Отъ 650.000 земеделски стопани не всички сж засегнати отъ житната криза. Единъ значителенъ брой отъ тѣхъ консумира това, което произвежда, за него житото е храна, не е стока и нему е повече или по-малко безразлично на каква цена то се продава.

Наредъ съ това, дирекционнитъ цени, които бѣха подобри отъ тѣзи на международния пазаръ, дадоха възможностъ да се повдигне цената на зърненитъ храни и на свободния пазаръ у насъ. Въ продължение на периода отъ 1 януарий до 30 юний 1931 г. цената на пшеницата на свободния пазаръ за вътрешна консомация е била съ приблизително 70 стотинки надъ паритета. Ако нѣмаше тази дирекция и тази мѣрка на правителството, цената щѣше да бѣде не съ 70 стотинки надъ паритета, но сигурно много по-ниска подъ външния паритетъ.

Дирекционната система даде възможностъ да се ликвидира съ едно значително количество долнокачествени храни, които страшно много тежеха на българския производителъ. Реколтата отъ 1930 г., ако и по количество значителна, на много мѣста по качество бѣше извънредно лоша, що се отнася до пшеницата. Въ райони като Карнобатския, Новозагорския, а и на много мѣста въ Североизточна България имаше пшеница, която достигаше хектолитрово тегло 65. На много мѣста въ пшеницата отъ реколтата 1930 г. имаше извънредно много ръжъ, поради което стоката бѣше непродаваема. Намѣсата на дирекцията даде възможностъ за едно масово прочистване на стокитъ и създаване на продаваеми типове, та по този начинъ можаха да се пласиратъ и должитъ качества, които надвишаваха 50 хиляди тона.

Единъ отъ добритъ резултати на дирекционната система бѣше, че станаха голѣми продажби, които дадоха възможностъ на наши експортьори да продаватъ голѣми количества и на мѣста, където българското жито още не бѣше достигало. Това е възможно при контрактиране на голѣми партии и при товарене на цѣли параходи. И най-после, чрезъ дирекционната система, чрезъ даването на една по-висока цена българскиятъ производителъ се реши да ликвидира съ реколтата отъ 1930 г. и по този начинъ се поочистиха хамбаритъ, отвори се мѣсто за новата реколта и се създаде една психологическа предпоставка за по-благоприятно развитие на ценитъ при новата реколта. Ако и тя да бѣше съпроводена съ едно ново спадане на ценитъ, предизвикано отъ международнитъ пазари, въ всѣки случай можемъ да си представимъ какви щѣха да бѣдатъ ценитъ на българското жито и на другитъ български зърнени произведения, ако бѣха останали такива отъ реколтата на 1930 г. въ хамбаритъ на селянина. Производителътъ щѣше да се надѣва, че тѣхнитъ цени ще се повдигнатъ и нѣмаше да има куража да продава. Щѣше да липсва физическа възможностъ да складираме тая реколта, да я поставимъ въ хамбаритъ, и при наличието на такова грамадно изобилие и низки цени щѣше да има катастрофално спадане на ценитъ, по-лошо отъ днешното. Може би щѣхме да имаме цени 50—60 сто-

тинки за килограмъ, само за да се отърватъ отъ реколтата. Може би хората щѣха да продаватъ храната си, както е на нивата, на снопи, само да се отърватъ отъ нея.

Нѣма да скрия, г-да, че условията, при които се прилага законътъ за закупуване и износъ на зърнени храни презъ време на миналото управление, бѣха по-благоприятни отъ днешнитъ. Най-напредъ законътъ завари единъ излишекъ за продаване отъ около 250 хиляди тона стока, която вече бѣше стояла и изсъхнала въ хамбаритъ. Поради лошото време, поради разваленитъ пшеница, предлагането отъ страна на производителитъ въ дирекционнитъ агенции не можеше да става толкова бързо. Освенъ това, системата, която бѣше възможна при наличността на единъ фондъ неплатени данъци, отъ който да може да се черпи, даде възможностъ да се развие безболезнено тая дейностъ и не само не се извадиха отъ държавнитъ каси пари, ами даже се дадоха на държавата 158 милиона лева. Тѣзи условия, признавамъ, че днесъ липсватъ и че този, който има днесъ да прилага този законъ, се намира въ много по-мѣчно положение, отколкото това, въ което се намираха производителитъ на закона отъ времето преди 30 юний 1931 г.

Едни приблизителни смѣтки, които ще изложа тукъ, предъ васъ, ни показватъ, че мѣжнотиитъ, съ които има да се бори дирекцията — въ тая си форма или въ нѣкоя друга форма, която впоследствие ще се наложи — и въобще приложителитъ на закона, ще бѣдатъ извънредно голѣми. Очаква се, че само отъ покупкитъ, които сж направени досега, които възлизатъ на около 310 хиляди тона, държавата ще има да понесе голѣма загуба. Стойността на направенитъ покупки възлиза на 1.100.000.000 л., отъ които 800.000.000 л. платими въ пари, и 300.000.000 л. платими въ данъчни бонове. Отъ тия храни до 19 септемврий т. г. сж продадени за износъ около 130 хиляди тона, и сж получени срѣдно около 1.60 л. за килограмъ жито, 1.65 л. за килограмъ ръжъ и царевича и 2 л. за килограмъ ечемикъ, франко вагонъ Варна, Бургазъ или Дунав. Като вземемъ за база тия цени, излиза, че държавата има около 600 милиона лева загуба досега. Споредъ изучаванията на дирекцията — потвърдени отъ постѣпленията въ складоветъ презъ м. м. августъ и септемврий — ще бѣдатъ предложени за експортъ около 300 хиляди тона пшеница, около 50 хиляди тона ръжъ, около 40 хиляди тона ечемикъ и 10 хиляди тона просо. Тѣзи излишци струватъ на държавата при днешнитъ цени около 1 милиардъ и 400 милиона лева, а днешната имъ международна стойностъ възлиза едва на 660 милиона лева, или държавата ще има една загуба отъ 740 милиона лева, отъ които 360 милиона лева платими въ данъчни бонове и 380 милиона лева платими въ пари.

Ако дирекцията продължава да закупува и царевича, така както е писано въ закона и както азъ бихъ препоръчалъ да се прави — загубата ще бѣде още по-голъма. Излишекътъ отъ сегашната реколта на царевичата възлиза приблизително на 350—400 хиляди тона и ще струва на държавата — срѣдно по 2.35 л. килограмътъ франко гара — около 940 милиона лева, плюсъ транспортни разходи 80.000.000 л., разни — 60 милиона лева, или всичко 1.080.000.000 л. Експортна стойностъ при днешнитъ цени, при 1.60 л. за килограмъ царевича — 640.000.000 л. Може да се получи за царевичата и много по-ниска цена отъ тая, която тя има на международния пазаръ, но азъ приемамъ, че ще можемъ да реализираме 1.60 л. за килограмъ царевича, при която цена загубата отъ царевичата ще бѣде 440.000.000 л., отъ които 240 милиона лева, платими въ данъчни бонове и 200 милиона лева, платими въ пари. Или всичко държавата ще загуби отъ експорта на излишека на зърнени храни и царевича отъ реколтата 1931 г. около единъ милиардъ и 180 милиона лева, отъ които въ данъчни бонове 600 милиона лева и въ пари около 550 милиона лева.

Това е тежката проблема, г-да, която правителството трѣбва да разреши. Мѣжнотиитъ за нейното разрешение сж извънредно голѣми. Безъ съмнение, препоръкитъ да се обложи въ единъ поносимъ размѣръ градскиятъ консоматоръ трѣбва да се приематъ благосклонно и по възможностъ да се приложатъ безболезнено. Обаче и градскиятъ консоматоръ днесъ не е въ много благоприятно положение и не бива да се отива до много високо облагане на хлѣба, защото голѣма частъ отъ градскитъ маси, поради общата стопанска криза, сжщо днесъ бедствуватъ.

Каква е възможността да се обложи градскиятъ консоматоръ? Тази възможностъ ни я дава законопроектътъ на правителството, въ чл. 32 на който се предвижда, че „Въ царството се продава само брашно, което ще мелятъ търговскитъ мелници отъ храни, продадени отъ дирекцията“. Този текстъ, чието появяване се е подготвяло отъ съдържанието на чл. 4, който е измѣнение на чл. 4 отъ

стария закон и който казва: „Вътрешната и външна търговия съ зърнени храни е подъ режима на дирекцията, установенъ чрезъ наредби, утвърждавани отъ Министерския съветъ, който може да установява и монополенъ режимъ“, съдържа предпоставки, за монополъ на вътрешната консомация. Дали чрезъ единъ формаленъ монополъ или чрезъ единъ фактически монополъ ще се разреши тая работа, това е въпросъ, който би трѣбвало отдѣлно да се дебатира. И азъ намирамъ, че тукъ е единъ отъ дефектите въ законопроекта, срещу който трѣбва да се противопоставимъ, а именно, че съ чл. 4 се дава възможностъ на Министерския съветъ да установява и монополенъ режимъ. Г-да! Въпросътъ за монополенъ режимъ въ една страна, където има 670.000 производители на единъ продуктъ, е единъ извънредно труденъ въпросъ. Азъ смѣтамъ, че не така лесно може да се остави разрешението на този въпросъ въ ръцетъ на Министерския съветъ, а той трѣбва да бѣде обектъ на едно всестранно разглеждане въ Народното събрание.

И заради това азъ питамъ г. министра на вътрешнитѣ работи, който внася този законопроектъ: смѣта ли той да въведе монополенъ режимъ? Ако смѣта да го въведе, да не скрива това задъ една възможностъ да го направи по-късно, а да го каже сега и да ни даде възможностъ да обсъдимъ всички добри и лоши страни, да си кажемъ мнението и да допринесемъ за изработването на единъ добъръ законъ, който да не даде възможностъ за една корупция, която може да има катастрофални резултати. Когато единъ законъ не може консеквентно и напълно да бѣде приложенъ, и когато може да даде възможностъ да се отварятъ хиляди и хиляди вратички, той не трѣбва да се прилага, той не трѣбва да се приема.

Азъ ще дамъ примѣри. Севернитѣ страни, Швеция и Норвегия, въведоха сухия режимъ и когато забелязаха, че се започна една масова контрабанда и се отива къмъ едно развращаване на населението, когато видѣха, че при възражданата голѣмъ брой хора, които дотогава не сѣ пили, започнаха тогава да пиятъ, само заради изкуството, само заради спорта, само за да си направатъ едно удоволствието да се посмѣятъ съ властѣта, отмениха закона за сухия режимъ.

Ние знаемъ петицията на американскитѣ жени, които отидоха при Хувъръ да го молятъ да отмени закона за сухия режимъ, защото той създава контрабанда и бандитизмъ въ Америка.

При наличността на единъ голѣмъ брой производители, при познаването на нашия менталитетъ, добре ще бѣде, преди да вземемъ решение за въвеждане на монополъ, да обсъдимъ добре по какъвъ начинъ ние бихме могли да го приложимъ.

Днесъ съществува единъ такъвъ монополъ въ съседната намъ Югославия, но отъ извадките отъ сръбскитѣ вестници виждамъ, че тамъ се предвиждатъ едни прийоми, които не знаемъ дали биха могли да се приложатъ у насъ. Въ България има общо 9.000 мелници; има около 1.500 селски мелници, които сѣ снабдени съ бурати, еврики и пр. и сѣ приспособени да изваждатъ типово брашно. Сръбскитѣ законъ предвижда, че този, който ще мели уемно, трѣбва да декларира това, и този, който ще мели търговско, тѣй сѣщо ще трѣбва да декларира, но не може да се мели брашно въ една и сѣща мелница по двата начина. А този, който декларира, че ще мели уемно, ще трѣбва да си демонстрира всичкитѣ машини и апарати, които изкарватъ търговска стока, ще трѣбва да ги извади на страна и да ги запечати. Смѣтате ли, че сѣщото можемъ да направимъ въ България, въ 1.500-тѣ мелници, които мелятъ уемно и търговско; да отидемъ въ 1.500 селски мелници, които могатъ да изкаратъ и търговско брашно, да прилагаме такива драконовски мѣрки? Азъ не вземамъ едно окончателно становище по въпроса, защото и азъ, като директоръ на тази дирекция въ миналото, твърде много съмъ мислил да намѣря начинъ, по който да се покриятъ загубитѣ. И азъ виждамъ, че трѣбва да се обложи консоматорътъ, но когато ще решаваме този въпросъ, добре е да го решимъ тукъ въ пълно съзнание на това, което правимъ, и поемайки цѣлата отговорностъ, а не да оставимъ въпросътъ да бѣде разрешенъ само отъ Министерския съветъ, защото могатъ да станатъ грѣшки. Не се съмнявамъ въ компетентността на Министерския съветъ, но най-после тукъ има 270 души деятели, които сѣ въ една близка връзка съ народа и които съ своята опитностъ и съ съветитѣ, които ще дадатъ, могатъ да допринесатъ за изработването на единъ много по-добъръ законъ за монополъ на търговията съ зърнени храни, ако наистина такъвъ трѣбва да се изработи.

Вътрешната консомация възлиза на около 500—600 хиляди тона. Каква частъ отъ нея може да се обхване, е

единъ извънредно труденъ въпросъ. По предложение на моя замѣстникъ въ дирекцията днесъ е обхванатъ единъ четирижгълникъ, който може да се контролира чрезъ желѣзницитѣ: въобще желѣзницитѣ сѣ една добра контрола въ такъвъ случай. Това е районътъ западно отъ Серамъ и южно отъ Мездра, където се внасятъ годишно около 170 хиляди тона зърнени храни. Тѣзи 170 хиляди тона могатъ да бѣдатъ контролирани и отъ тѣхъ може да се взема една известна такса, която да отива за покриване загубитѣ на дирекцията. Може да се накара този, който внася въ този районъ, да купува отъ дирекцията, което се и практикува. Прави се нѣщо повече: продава се днесъ на този, който внася въ този районъ, житото на една цена, която е по-висока, отколкото дирекцията купува. Нито азъ, нито моятъ замѣстникъ навремето, като сме давали съвети като технически лица на миналото правителство, не сме отивали до тази крайностъ. Моето становище по въпроса е било, че ние можемъ да препоръчваме най-много, щото на това население, което ще трѣбва да плаща една по-висока цена, да му се иска най-много костюматата цена на правителството, т. е. ако държавата, дирекцията плаща едно жито на производителя по 3.30, или 3.10, или 3 л., по толкова лева да го продава и въ оня районъ, който може да бѣде обхванатъ чрезъ контрола, по толкова да го продава и на мелничаритѣ, които ще станатъ агенти, пипала на дирекцията, за да продаватъ такава брашно на населението. Такава една цена има своето оправдание. По този начинъ дирекцията ще стане фактически единъ инкасаторъ, косвено ще стане единъ държавенъ бирникъ, защото фактически ще осребрява оня данъченъ бонъ, който е даденъ за покупка на пшеница. Обаче смѣтамъ, че по-нататъкъ не трѣбва да се отива. Не трѣбва да се изгубва изъ предъ видъ, че, наредъ съ градското население, където една сравнително малка частъ благоденствува, или не е засегната въ много тежкъ размѣръ отъ стопанската криза, имаме населението на планинскитѣ мѣста, на Югозападна България, на Родопския край, на Кърджалийския и Даръдеренския край, за който г. Ачковъ изнесе, че хората тамъ не сѣ си продали тютюнитѣ и къмъ хлѣба смѣсвали трева. Това нѣщо трѣбва да се има предъ видъ, когато правителството решава да имъ продава пшеницата даже съ 50—60 ст. по-скѣпо, отколкото я е купило отъ производителя. Въобще продаването на една цена, която е равна на покупната, внася и ще внася известно успокоение, защото ще се види и ще се знае, че не се спекулира при тази търговия. Много пъти отъ това мѣсто (Сочи трибуната) и отъ мѣстото на министъръ-председателя се подчерта, че днесъ въ нашия стопански животъ не е всичко икономика, и че психологическиятъ факторъ има голѣмо значение. Следователно, трѣбва да се държи смѣтка именно за този психологически факторъ; населението трѣбва да знае, че поне когато то днесъ бедствува, държавата, поради монополното си положение да държи желѣзницитѣ, не му продава извънредно скѣпо, или съ една голѣма печалба тази пшеница, ами му я продава по толкова, по колкото я взема отъ неговия колега, отъ производителя на зърнени храни въ полето, който е засегнатъ тежко отъ обезценяването на зърненитѣ храни.

Наредъ съ тия мисли, г-да, които казахъ, наредъ съ одобрението, което давамъ по принципъ на внесенния законопроектъ — съ тази забележка, че бихъ препоръчалъ да се каже ясно, че има ли монополъ и, ако ще има монополъ, да го обсъдимъ — ще кажа и нѣколко думи относно въпроси, които се обсъждатъ въ пресата, обсъждатъ се и въ обществото и сѣ въ тѣсна връзка съ проектирания монополъ. Единъ отъ тия въпроси е оня, който се свежда къмъ създаване монопола и даването неговото прилагане въ ръцетъ на земеделскитѣ кооперации.

Преди да кажа моето становище по въпроса, ще ви кажа нѣколко думи относно моето лично отношение къмъ земеделскитѣ кооперации презъ времето, когато азъ управлявахъ Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни, за да можете ясно да ме разберете и да нѣма недоумение.

Въ самия законъ най-напредъ като органи на дирекцията се поставиха, преди всичко, кооперациитѣ и следъ това ония частни търговци, които биха желали да участвуватъ като нейни органи. Давайки едно голѣмо предимство на кооперациитѣ, законодателятъ имъ даде възможностъ да развиятъ една голѣма деятелностъ. Тѣ можаха презъ време на оня периодъ отъ дирекционната деятелностъ, който завърши на 30 юний тая година, да закупятъ едно грамадно количество храни, а именно отъ цѣлото количество 250 хиляди тона храни, закупени отъ дирекцията, презъ ръцетъ на Общия съюзъ на земеделскитѣ кооперации минаха 81.000 тона, презъ Съюза на популярнитѣ банки — 66.000 тона, презъ Кооперативната централа

„Напред“ — 10.000 тона, през Българското земеделско кооперативно дружество — 5.000 тона и през ржцетъ на търговците — 90.000 тона. Следователно, от 250.000 тона закупени храни, 160.000 тона минаха през ржцетъ на кооперативните сдружения и около 90.000 тона — през ржцетъ на търговците. Такова едно разпределение, г-да, беше възможно, когато не само на приказки, но и на дълбоко се подпомагат земеделските кооперации и, въобще, кооперативните сдружения. Това го казвам, за да разсвѣта от тукъ онази неоснователна критика, която се ширѣше налѣво и надѣсно, че партизани за Демократическия сговоръ, които се настанили въ дирекцията, фаворизирали търговците въ ущърбъ на кооперативните сдружения. Истината е, г-да, тази, която ви казвамъ, Но наредъ съ нея, има и една друга, че поради мѣжните времена, които преживѣхме презъ време на прилагане тоя законъ — защото ще подчертая, че той не беше нѣщо познато, той беше нѣщо ново за всички ни, че въобще организацията трѣбваше да се измисли въ единъ късъ срокъ, тъй като времето напредваше и трѣбваше да се прибѣрза да се помогне, а сѣщо така и поради това, че въ странство нѣмаше примѣръ, нѣмаше отъ къде да вземемъ юрнекъ отъ подобно мѣроприятие, което се прилага; това е единъ специфиченъ за нашитѣ условия законъ — поради всички тия обстоятелства, поради липса на достатъчно помѣщения, хамбари и т. н., поради, най-главно, нежелание на ржководството въ дирекцията да продава на всѣка цена, само за да се отвори мѣсто въ хамбаритѣ, на много мѣста агентитѣ на дирекцията преживѣваха мѣжни моменти; тѣхнитѣ хамбари бѣха пълни, пари нѣмаше, държавата не можеше да имъ даде достатъчно пари, и всичко това спѣваше дейността на дирекцията. Въ всѣки случай, болкитѣ тогава бѣха, разбира се, много по-леки, отколкото сега преживѣваното отъ тѣзи хора. Поради всички тия причини имаше недоволство: едни предполагаша, че азъ фаворизирамъ Съюза на популярнитѣ банки, други подозираха, че фаворизирамъ Общия съюзъ на земеделските кооперации, а другѣ организации смѣтаха, че фаворизирамъ търговците, а търговците смѣтаха, че фаворизирамъ кооперациитѣ. Но въ края на краищата, когато изтече време, всѣки вижда, че азъ никого не съмъ фаворизиралъ. Обаче отъ факта на голѣмото количество, което е минало презъ ржцетъ на кооперативните сдружения, се вижда че се давало голѣма преднина на тия последнитѣ.

За да дамъ това предпочитание ималъ съмъ следнитѣ съображения. Поради извънредно бѣззотното спадане на ценитѣ на зърненитѣ храни, голѣма частъ отъ търговците на зърнени храни загинаха. Въобще житарското съсловие е въ излѣзъ. Отъ редъ години то понася тежки загуби. То е научно винаги да спекулира къмъ качване — така е заравено отъ баща и дѣдо. Знае всѣки единъ, който е правилъ житарство въ България, че презъ есента се купува евтино и че презъ зимата непременно ще се вдигне цената на храната. Никой не е спекулиралъ à la baisse. Много отъ житаритѣ по гаритѣ излѣзоха отъ строя; общо тѣ сѣ въ бедствено положение. Въ много моменти тѣ сѣ въ голѣмо затруднение и нѣматъ възможностъ да служатъ като звено, като единъ съединителенъ органъ между производителитѣ и странство, или между производители и експортѣри, които се намиратъ въ България. Поради тѣхнитѣ ограничени степенни капиталы, при едно най-малко мръдане на ценитѣ надолу, тѣ сѣ парализирани и спиратъ да купуватъ храни. И въ даденъ моментъ въ цѣла България нѣма да намѣритъ нито единъ купувачъ на зърнени храни, нито по пристанищата, нито по гаритѣ. А въ всѣки моментъ въ България има известенъ брой земеделци-производители, които трѣбватъ на всѣка цена да продадатъ своитѣ храни. Тѣ похлопватъ на вратитѣ на двама трима житари, но последнитѣ имъ казватъ: не купуваме. И понеже производителитѣ трѣбватъ да продаватъ на всѣка цена, тѣ ставатъ жертва на нѣкои лихвари или на други агенти на градски лихвари, на разни хора, които нѣматъ за занаятъ да купуватъ и продаватъ храни, но които като видятъ че има келепиръ, се залавятъ съ тая работа, но не познавайки добре естеството ѝ, се гарантиратъ съ единъ грамаденъ маршъ. Прочее, следъ всѣко спадане на ценитѣ на зърненитѣ храни, известенъ брой производители се връщатъ въ селата си огорчени, защото сѣ констатирани, че сѣ били ограбени. Може би, материалнитѣ имъ загуби да не сѣ били толкова голѣми, но моралнитѣ, психическия эффектъ върху тѣхъ е много голѣмъ. И заради това азъ казахъ на всичкитѣ тия представители на кооперации, които идваха при мене: не само поради естеството на нѣщата вие ще дойдете единъ денъ въ много по-широкъ размѣръ да участвувате въ търговията съ зърнени храни, но вамъ се налага дългъ по-бързо да узрѣте, за да дойдете и да заемете това мѣсто, което ви е отредено и което днесъ е почти вакантно; заради това азъ ще ви давамъ всичката

подкрепа, въпрѣки всичкитѣ предупреждения, които ми се правятъ отъ разни страни — че кооперацията е нѣщо, което взема пари, но не ги връща. Азъ казвамъ, че ще заложа въ тая работа най-последното своето реноме, своя престижъ, защото нито имамъ намѣрение да ставамъ голѣмецъ, нито искамъ да ставамъ министъръ. А ако най-последно не сполуча, ще си отида въ Бургазъ и ще кажатъ за мене: Каназирски излѣзе наивенъ, кооперациитѣ му вземаха държавнитѣ пари и не му ги върнаха. Обаче, г-да, ще ви кажа тукъ, отъ това мѣсто, че за честта на всички български кооперации, всички се отчетоха и за до последния сантимъ. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои земеделци)

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Ха така!

Г. Каназирски (д. сг): Кооперациитѣ не станаха причина нито азъ да бъда посраменъ, нито въобще ония, които мислѣха сѣщо като мене.

Д. Икономовъ (раб): А търговците отчетоха ли се така, както кооперациитѣ?

Г. Каназирски (д. сг): Разберете ме добре. Кредититѣ, аванситѣ, които дадохъ на земеделските кооперации, които аванси специално за Съюза на земеделските кооперации достигнаха по едно време до 100 милиона лева съвършено на открито, бѣха отчетени. На търговците не се дадохъ такива аванси. На тѣхъ се дадохъ само срещу представени гаранции. На търговците се дадохъ бонове следъ като представяха удостоверение, че сѣ внесли толкова и толкова пари срещу бонове.

Н. Кемилевъ (д. сг): Има и други търговци, които търгуватъ съ болшевишки пари. Тѣ не се считатъ. (Смѣхъ)

Г. Каназирски (д. сг): Като разправамъ всички тѣзи работи, които въ даденъ моментъ могатъ да се смѣтнатъ като една излишна подробностъ, не искамъ за това да ми се припишатъ нѣкакви особени заслуги къмъ кооперативното движение. Разправамъ ги, за да се регистрира моето становище — то не е тайна — по отношение на кооперативното движение, за да мога да премина сега къмъ темата, която ни интересува, и да кажа на всички онѣзи, които поради недостатъчно проучване на въпроса, може би, отъ идеализъмъ или поради едно професионално увлѣчение искатъ да вкаратъ Общия съюзъ на българските земеделски кооперации да стане апаратъ за прокарване на единъ монополъ. Тази идея днесъ отъ компетентни мѣста ми казаха, че е вече напустната, но смѣтамъ, че не е излишно да се приказва по нея и да се направи още едно предупреждение. Такава една идея е крайно пакостна при положението, въ което се намира днесъ българската земеделска кооперация. Най-напредъ нека не се забравя, че тя е една кредитна кооперация, чейното главно предназначение е да кредитира своитѣ членове. Ако тия смѣтне да се занимава съ търговия на зърнени храни, тя не ще е кредитна кооперация. Би трѣбвало, както се прави навсѣкѣ, да се създадатъ нови организации, които да се занимаватъ само съ тази търговия. Това сѣ синдикатитѣ, това сѣ специалнитѣ дружества съ ограничена отговорностъ, които подпомогнати отъ отдѣлни кооперации, финансирани отъ тѣхъ въ опредѣленъ размѣръ, могатъ да носятъ риска на каква да е търговия, безъ да носятъ риска на едно безкорично забатачване. Защото споредъ закона за кооперативнитѣ сдружения и уставитѣ на райфайзеновитѣ каси, членоветѣ сѣ неограничено отговорни. Наистина, създадохъ се така нареченитѣ всестранны кооперации, но тѣ не дадохъ добъръ резултатъ и нека лошиятъ опитъ, който навремето се пожъна отъ така набързо нахвърляне въ търговия за зърнени храни да ни предпази отъ излишно увлѣчение, за да не се попрѣчи на правилното развитие на кооперативното движение у насъ. Кооперативното движение у насъ, г-да, е едно движение, което има своитѣ дълбоки корени въ самия характеръ на нашия народъ. То се широко подпомага отъ всички правителства. Нѣма правителство въ България, отъ 25 години насамъ, което да не е направило повече или по-малко за подпомагане на кооперативното движение. То не е монополъ на нѣкоя партия, то не е монополъ на нѣкое съсловие. И опасно е, когато известни съсловия или известни партии искатъ непременно да обхванатъ, да превзематъ това движение. Тогава то рискува да стане само единъ партиенъ апаратъ, тогава то рискува при разрешаването на кредити и при раздаването на облиги да се даватъ облиги само на нашитѣ, а да се преследватъ чуждитѣ, и по този начинъ този духъ на кооперативизмъ, което значи на сътрудничество, духъ на

братство, което трябва да се насъбва в самата кооперация, непременно ще загине.

Наред с това, има и цял ред материални блага, — нѣма да ги изброявамъ предъ тази просвѣтена аудитория, която познава развитието на кооперативното движение, може би, по-добре отъ мене — които могатъ да се постигнатъ чрезъ засилване на кооперативното движение. Прочее, нека го пазимъ като зеницата на око, то си и да не го натоварваме с работи, отъ които може да се сгромоляса. Когато запитяхъ г. Иванъ Стефановъ, какво представлява Общиятъ съюзъ на земеделскитѣ кооперации, да знамъ въ какъвъ размѣръ, най-после, да отворя дирекционнитѣ каси за този съюзъ, узнахъ, че той съдържа около 1.100 кооперации съ около 150 хиляди члена, но отъ тѣзи кооперации единъ значителенъ брой сж чутъ-ли не въ едно латентно състояние, въ една фаза на образуване, и че отъ тѣзи 1.100 кооперации единъ елитъ отъ 200—250 кооперации е, на който можемъ напълно да се опреме. Може ли да се смѣта, че може да се предостави манипулирането на цялата зърнена търговия въ България на единъ малкъ комплексъ отъ 250 кооперации? Азъ трѣбва да призная, че наредъ съ всичката помощъ, която ми се даде отъ Съюза на земеделскитѣ кооперации, азъ трѣбваше да имъ дамъ чиновници, които да ги подпомагатъ, които подъ формата на тѣхни чиновници, плащани отъ мене, да ходятъ отъ село на село, отъ пунктъ на пунктъ да ги учатъ какъ да се водятъ книгитѣ, какъ да се пазятъ хранитѣ, да не понесатъ загуби и т. н.

И така, всички тѣзи подробности ги давамъ, за да се предпазятъ тия, които мислятъ да предприематъ такива нѣща, отъ излишни увлѣчения. Това ще представлява единъ Данаевъ подарѣкъ за тѣзи кооперации, то ще бѣде единъ подарѣкъ, подъ тежестта на който ще се сгромоляса, ще се прახоса тоя капиталъ, париченъ и мораленъ, и онова реноме, които сж придобити благодарение на една деятелностъ, датираща отъ 30 години, и ние можемъ да видимъ върнато кооперативното движение, поради едно увлѣчение въ това направление, наново съ 10 години назадъ и пакъ да трѣбва да започваме отъ онѣзи позиции, на които то стоеше въ 1920 г.

Приключвамъ, като декларирамъ още веднѣжъ, че съмъ напълно съгласенъ съ законопроекта, при уговоркитѣ, които направихъ. Въпросътъ за монопола да се обсъди тукъ, въ връзка, разбира се, съ търговията на брашно и т. н., като препорѣчвамъ същевременно да не се форсира съ облагането на консомативното население. Азъ смѣтамъ, че при една добра уредба на този режимъ, който можемъ да наречемъ монополенъ, полумонополенъ и т. н., за държавното съкровище биха могли да се събератъ 200 милиона лева. Въпросътъ е, откъде ще се събератъ още 300 милиона лева, като се има предъ видъ, че остатѣкътъ отъ 500 милиона лева, които представляватъ изплащане на поземелния данѣкъ, ще бѣде една загуба за държавата, за градскитѣ и селскитѣ общини, подъ формата на врѣхнини, и за окръжнитѣ постоянни комисии, за които ще трѣбва да се помисли, откъде ще имъ се намѣрятъ ресурси. Министерътъ на финанситѣ, чрезъ обща финансова политика, чрезъ общо облагане по начинъ, който той ще може да намѣри за добъръ да ни препорѣча, ще може да намѣри останалитѣ 300 милиона лева, съ които да се попълни тази загуба, за да може по този начинъ да се екулира и реколтата 1931 г.

Дали този законъ трѣбва да бѣде постояненъ е още твърде рано да се каже. Становището на Демократическия съговоръ е, че държавата е длѣжна и ще продължава, поне докогато продължаватъ тия низки цени на земеделскитѣ произведения, да се намѣсва въ търговията съ зърненитѣ храни, за да може по единъ или другъ начинъ да подпомогне българския производител. Ангажирана веднѣжъ по този пътъ, държавата ще продължава да се намѣсва по единъ или другъ начинъ въ този голѣмъ бранитъ на нашето народно стопанство, може би не точно по този начинъ, както е въ този законъ, а малко по другъ начинъ. Но туй е въпросъ на време, въпросъ, свързанъ и съ цени. Ние не можемъ да се свържемъ завинаги съ единъ законъ и съ една норма, и затуй навремето законътъ имаше сила само за една година, и затуй сега въ законопроекта за неговото измѣнение се предвижда прилагане за 1932 г. Ако, не дай, Боже, презъ 1932 г. имаме една сравнително лоша реколта на пшеницата, нѣма да има нужда отъ поддържане известна цена на пшеницата, защото автоматически, поради недостигъ, цената ѝ ще се повдигне.

Въ увода на речта си казахъ, че ще кажа нѣколко думи и за причинитѣ за падане на ценитѣ, за да мога да кажа нѣколко думи и за изгледитѣ, които имаме, за да се отървемъ отъ тия низки цени.

Въпрѣки механизиранието на производството, въпрѣки подобрието на семето и т. н., пакъ ценитѣ за заокеанскитѣ производители ставатъ извънредно низки, катастрофални. Фармбордътъ, сдружението на земеделцитѣ-производители въ Съединенитѣ щати, въ продължение на 3 години успѣ да изкопче отъ държавата 500 милиона долара, за да осигури на американския производител една цена отъ близо 4 л. на килограмъ. Хранитѣ стоятъ сега въ силнитѣ. Правителството на Шатитѣ, следъ като се похарчиха 500 милиона долара, каза: „По-нататкъ не можемъ да даваме нито единъ сантимъ“. И затуй Фармбордътъ преди 3 месеца излѣзе съ едно окръжно до своитѣ членове и каза: „Г-да! Каквото ще правите, правете. Имайте предъ видъ, че отсега нататкъ държавна помощъ не може да има. Ние не можемъ да ви препорѣчаме, въ какъвъ размѣръ трѣбва да намалите обработваемата си площъ. Оставяме на всѣки отъ васъ да си я опредѣли“, защото се е предполагало, че внушения въ този или онзи смисълъ могатъ само да влошатъ положението, тъй като може да се яви антагонизъмъ между отдѣлнитѣ щати и т. н., и се предоставя на самитѣ производители да си опредѣлятъ въ какъвъ размѣръ да намалятъ своето производство, като същевременно се препорѣчва намаление до минимумъ производството на пшеницата, за да може да се получи едно производство, което да задоволява само вътрешния пазаръ. Подчертава се, че стандартътъ на живота въ шатитѣ е толкова високъ, че може да издържи една цена на пшеницата отъ 8 и 10 л. килограмътъ, безъ нѣкой да забележи. Следователно, има изгледи, при намаление на производството, пшеницата да има една подобрена цена. И първитѣ резултати вече ги имаме. Въ Шатитѣ, въ пролѣтното засѣване, количествата на засѣтата съ пшеница площъ сж минимални, почти нула; а тѣ представляватъ 14% отъ цялото житно производство на Шатитѣ. Сжщо така имаме едно намаление съ около 30% на засѣтата съ пшеница площъ и въ Аржентина. Намалѣна е площта, засѣта съ пшеница, и въ Канада. Имаме, прочее, всички основания да предпологаме, че може би следъ двесте години ние ще имаме едно значително намаление на производството, особено на пшеница — за другитѣ артикули нѣма защо да се боимъ толкова — и че ще можемъ да видимъ една междинна цена на пшеницата, 3—3.50 л. килограмътъ. При такава цена на пшеницата, съ една малка помощъ отъ страна на държавата, ще може да имаме една сравнително задоволителна цена на пшеницата за нашия производител. Това бѣше като допълнение на мисълта, че не е необходимо да се свързваме съ законъ за 10 години, и че тия закони трѣбва да бждатъ отъ случай на случай за разрешаване и екулиране на отдѣлни реколти. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Куртевъ.

И. Куртевъ (нац. л.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Преждеговорившиятъ, бившиятъ директоръ на храноизноса, описа обстоятелствата, при които се създаде Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни. Азъ ще добавя, че Дирекцията за храноизноса презъ миналата кампания бѣше създадена като конкурентъ на търговцитѣ, съ задача да влияе върху ценитѣ на вътрешния пазаръ и по този начинъ да даде на производителите по-голяма цена за неговото зърно. Тая задача не се постигна. Срѣдно цената на пшеницата се покачи едва съ 37—38 ст. и чакъ къмъ края на кампанията — съ 60—70 ст., както каза г. Каназирски.

Историята на миналогодишната кампания е известна. Г. Каназирски я очерта. Купиха се 252 милиона килограма храни, отъ които държавата загуби 362 милиона лева пари. По едно щастливо стечение на обстоятелствата държавата се отърва съ сравнително малка загуба; това бѣше, че ценитѣ къмъ края на кампанията, презъ пролѣтта, се подвижиха нагоре и че често тѣ дори достигаха и надскачаха дирекционнитѣ цени, особено тѣзи за фуражнитѣ храни и туй склонни частъ отъ зърненитѣ храни отъ дирекцията къмъ свободната търговия. Независимо отъ това, имаше и друга причина, която отклони зърненитѣ храни отъ дирекцията. Това бѣше, че тѣ се плащаха, особено фуражнитѣ храни, 75% въ бонове и 25% въ пари, а знайно е, че боноветѣ се обезценяха значително много. Това обезценение се използва до голѣма степенъ отъ нашитѣ занаятчии, дребни търговци, а най-вече отъ спекулантитѣ, за които г. Каназирски каза, че обществото преувеличавало тѣхната роля. И днесъ още въ циркуляция, споредъ смѣткитѣ на дирекцията, има бонове за около 60 милиона лева, които сж въ рѣцетѣ на сжщитѣ тия спекуланти, които освенъ че ги внасятъ за изплащане на своитѣ данѣци, а ги

продават на нуждаещите се пакъ замедяващи срещу пълната им стойност, а не съ отстъпка, както сѣ ги взели.

Тогава, когато се създаваше този законъ, ние бѣхме за свободната търговия съ экспортните премии. Това наше гледище не се възприе тогавъ. Г. Ляпчевъ, както и г. Мелловъ, които присъствуваха на заседанията на комисията, заявиха, че экспортната премия е най-целесъобразна и изгодна, обаче държавата не разполага съ срѣдства за изплащане на премията, поради което предпочитатъ тѣй наречената дирекционна система. Въ началото на настоящата кампания се устрои х нѣколко конференции, въ които имахъ честта да участвувамъ и азъ. Въ тѣх конференции азъ, отъ името на групата, която представлявамъ, а може би повече отъ свое име, застъпвахъ пакъ същото гледище, свободната търговия съ экспортните премии, смѣтайки, че тя е най-ефтината и най-целесъобразна за нашитѣ условия.

Тая система, прилагана повече отъ 200 години въ западно-европейскитѣ страни, въ разнитѣ отрасли на свѣтовното стопанство, даде отлични резултати. Премиранитѣ артикули ставаше конкурентно способенъ на чуждия пазаръ и автоматически добиваше по-висока цена на вътрешния пазаръ. Ако тая система бѣше приложена у насъ още въ началото, щѣха да бѣдатъ спестени много срѣдства, сега изразходвани за издръжка на дирекцията съ голѣмия нейнъ персоналъ, а сѣщо не щѣше да се яви тази аномалия, която сега съществува — високи дирекционни цени и ниски цени на свободното тържище. Примѣрътъ съ Ромъния, където сѣ въведени экспортните премии, за които нѣкои заинтересовани срѣди искатъ да представятъ, че не дали благоприятни резултати, съвсемъ не отговаря на истината. Завчерашната конференция, свикана отъ министъра на земледѣлнето въ Ромъния, въ която сѣ били поканени голѣмъ брой вещи земледѣлци и търговци, е установила, че экспортната премия е отишла направо у производителъ, че отъ нея не е злоупотѣбленъ, не е погълнатъ отъ експортъора и отъ търговеца нито единъ сантимъ, че ценитѣ въ вътрешността сѣ били нормални, образувани отъ международнитѣ цени плусъ премията. Единствениятъ недостатѣкъ въ ромънската търговия може би бѣше тоя, че ромънскитѣ обеднялъ селянитѣ, както и нашитѣ, предлагаше своитѣ храни въ голѣмо изобилие и по тоя начинъ се задръстваха пазаритѣ, а търговцитѣ експортъори бѣха принудени да ги продаватъ бързо и по тоя начинъ се дойде до тѣй наречения дѣмпингъ, за който се говори, че тази година се прави отъ Ромъния.

Знаете, г-да, че отъ нѣколко години насамъ настѣпи коренна промѣна въ системата на търгуването съ зърнени храни. Шокове и спекули, както въ миналото, сега вече на Западъ нѣма. И банковиятъ капиталъ не финансира вече тѣх предприятия. Причинитѣ за това сѣ знайни: голѣмото свръхпроизводство, голѣмиятъ излишѣкъ отъ стари реколти, който тежи на пазара и понижава ценитѣ на зърненитѣ храни; голѣмиятъ протекционизмъ въ западнитѣ индустриални страни, които въ форма на голѣми вносни мита даватъ извънредно голѣми премии на своя производителъ; и намалената консомация на зърнени храни, вследствие новия начинъ на хранене, който се е отразилъ въ едно силно намаление въ употребата на хлѣба. Така, напр., докато германецътъ е употребявалъ 92 кгр. хлѣбъ на глава годишно, неговата употреба е намалѣла на 65 кгр. годишно. Французинътъ отъ 224 кгр. е намалилъ тая употреба на 195 кгр.; белгинецътъ я е намалилъ отъ 228 кгр. на 181 кгр.; само ние българитѣ продължаваме да консумираме същото количество хлѣбъ на глава годишно — отъ 240—250 кгр. — което се дължи на съвършено бедната българска кухня. Докато на Западъ хлѣбътъ е замѣненъ съ плодове, зеленчуци и разни кореноплодни, у насъ българскитѣ селянитѣ продължава да пълни своя стомахъ само съ хлѣбъ.

За премията ние бѣхме още и по следнитѣ причини. Цената на зърненитѣ храни щѣше да остане подвижна, а това, разбира се, щѣше да окаже влияние и върху подвоза. Знайно е, че презъ месецитѣ августъ, септември и октомври, поради усилено предлагане на зърнени храни, обикновено ценитѣ сѣ низки и тогава земледѣлецътъ се въздържа да ги предлага. Днесъ се наблюдава обратното: поради страха, че зърненитѣ храни ще паднатъ, земледѣлското население бърза да се освободи отъ тѣхъ и ние имаме необикновения случай да видимъ, че само до 26 т. м. въ дирекционнитѣ складове сѣ постѣпили 334 милиона килограма храни, вънъ отъ тѣзи, продавани на свободния пазаръ.

Освенъ това смѣтамъ, че ценитѣ на зърненитѣ храни, макаръ и съ премията, трѣбва да бѣдатъ подъ ударитѣ на международнитѣ цени, за една по-правилна ориентация на земледѣлца за бѣдещата съитба. За насъ, г-да, не е

безразлично какво ще се посѣе идущата година. Като даваме високи и крайни цени на житото, ние фактически поощряваме неговото сѣене и за идната година. А това именно отсрочва и отлага тѣй много желаната трансформация, за която говориха преждеговорившитѣ.

Пропагандата да се сѣе не жито, а други храни, обикновено не дава резултатъ. Знайно е, че миналата година земледѣлското правителство въ Ромъния върши усилената пропаганда срѣдъ маситѣ да се сѣе каквото и да е друго, но не и пшеница, заради туй, защото имаше грамадни излишѣци отъ миналогодешнитѣ реколти и се знаеше, че ценитѣ на пшеницата ще бѣдатъ по-долни отъ тѣя дори на фуражитѣ. Ако щете сѣщиятъ примѣръ въ малѣкъ размѣръ имаме у насъ. Поради високитѣ цени, давани за пшеницата миналата година, и поради низкитѣ цени на ечемика, ние масово засѣхме пшеница, а засѣхме по-малко ечемикъ. И виждате, че тази година въ складовѣтъ на дирекцията е постѣпилъ извънредно малѣкъ ечемикъ — дори не стига за военнитѣ части, а ценитѣ му сѣ по-високи отъ тѣя на пшеницата.

С. Пулевъ (з. Ст.-з): Има и други причини, г. Куртевъ. Реколтата на ечемика е по-слаба и качествено, и количествено, когато реколтата на червенката е много по-добра.

И. Куртевъ (нац. л): Но засѣтата площъ съ ечемикъ е значително намалена.

С. Пулевъ (з. Ст.-з): Разликата не е голѣма.

И. Куртевъ (нац. л): Та, пропагандата въ Ромъния не даде резултатъ. Населението, насърчено отъ туй, че получи за засѣтата пшеница въ Ромъния 2 милиона леи като премия, засѣ пакъ извънредно голѣмо количество пшеница, и въ Ромъния дойдоха до този резултатъ: да се произведе извънредно голѣмо количество пшеница — именно тази пшеница, съ която тѣ задрѣстиха международния пазаръ.

Нашитѣ излишѣци презъ миналата и тази година, разбира се, дължатъ на необикновено добритѣ реколти, които имаме презъ тѣя години. При голѣмия прирѣстъ на населението, за който говори г. Димитъръ Христовъ, естествено, следъ нѣколко години може би ще се почувствува нужда отъ увеличение производството на житото у насъ. Но туй производство не трѣбва да бѣде за смѣтка на увеличената площъ, а трѣбва да се стремимъ да увеличимъ производството на единици площъ.

Въ отговоръ на г. Димитъръ Христовъ, който отвори други дебати, ще кажа нѣколко думи. Той говори, че на земледѣлца трѣбва да се дадатъ 6 л. за пшеница и 4 л. за кукурузъ, при условията, да се наложи на земледѣлца да сѣе съ 10% по-малко пшеница, отколкото е сѣялъ до сега. Излишната площъ отъ два и половина милиона декара той предлага да се сѣе съ фуражъ, съ който да се охранва добитѣкъ за износъ. Г. Димитъръ Христовъ, обаче, не смѣтна, че когато ние даваме 6 л. за пшеница и 4 л. за ечемикъ и царевича, никой нѣма да гледа добитѣкъ, защото за 1 килограмъ прирѣстъ на една свиня сѣ необходими минимумъ 6 кгр. царевича, което прави 24 л. Селянинътъ е достатъчно пресмѣтливъ, за да знае, че при една цена отъ 4 л. на килограмъ за царевича той не бива да храни свинята съ нея, за да добие въ края на краищата прирѣстъ отъ 1 килограмъ свинско месо за 24 л., когато на пазара свинското месо струва 12 л.! Азъ предполагамъ — а и това е така — че селскитѣ производители е много по-уменъ отъ г. Димитъръ Христовъ въ това направление. Ако миналата година производителътъ хранѣше своитѣ добитѣци, своитѣ свини съ ечемикъ, то бѣше загубилъ, защото тѣя храни бѣха обезценени. Когато ценитѣ на фуражнитѣ храни иматъ високи цени, той нѣма защо да ги използва за хранене на добитѣкъ.

Т. Бончевъ (д. сг): Много погрѣшно схващане. По този въпрос нашитѣ специалисти по скотовѣдството сѣ изказали, че единственото спасение е въ индустриализирането на нашето земледѣлие и скотовѣдство. Това е тезата, която се поддържа отъ учени хора.

И. Куртевъ (нац. л): Азъ не съмъ далечъ отъ тая теза, г. Бончевъ, но изглежда, че Вие или не сте ме слушали, или не сте ме разбрали.

Т. Бончевъ (д. сг): Много погрѣшно схващане.

И. Куртевъ (нац. л): Съвсемъ не е погрѣшно. Азъ казвамъ, че при една изкуствено повишена цена на фуражнитѣ храни, както е, напр., случаятъ съ царевича, която е главната храна на свинята, има ли смѣтка да дадете 24 л., за да придобие единъ килограмъ прирѣстъ на свинята, за да получите 12 л. за този килограмъ?

Т. Бончевъ (д. сг): Безспорно, нѣма.

И. Куртевъ (нац. л): Тѣкмо това искаме да Ви кажа. А при ниската цена, която има царевичката днесъ, производителътъ има смѣтка да храни свинята съ царевичка.

Г. Каназирски (д. сг): Кѣде ще я продадемъ, тамъ е въпросътъ. Ако е за мѣстна консомация — то е лесно.

И. Куртевъ (нац. л): Азъ съмъ съгласенъ съ това. Тѣкмо това искаме да кажа, за да опровергая г. Димитъръ Христовъ. Всичко останало бѣше фантастични кули, г. Христовъ е градилъ и когато бѣше министъръ и сега, когато е въ оппозиция. Неговите смѣтки сѣ астрономически и дори съ 10% не сѣ близки до действителността.

Нашето дребно стопанство трѣбва да се нагоди къмъ други производства, въ центъра на които трѣбва да стои скотовѣдството и птицевѣдството. То трѣбва да се пригоди и къмъ производството на ония именно артикули, за които ние хвърляме извънредно много пари въ странство — това сѣ вълната, кожата, памукътъ и сапуненитъ масла, за които изнасяме повече отъ единъ милиардъ и половина лева. За сапуненитъ масла, най-важното отъ които е кокосовото масло, ние изнасяме надъ 100 милиона лева годишно. Ние изнасяме слънчогледа по 2 л. кгр., или по 5 л. кгр. слънчогледовото масло, а внасяме за сапунъ кокосово масло по 15 л. кгр. Господа производителитъ на сапунъ, съ които имахъ случая да конферирамъ, ми казаха, че сегашната употреба на нашитъ масла въ сапунарството е едва 5%, а 95% се внася отъ вънъ и че не сѣ могли да употребятъ нашитъ масла затуй, защото не сме имали втвърдителна инсталация за нашитъ течни масла. За тѣхъ било по-удобно да внасятъ отъ вънъ втвърдени масла, откожко да се направи една инсталация, която да втвърдява нашитъ и да ги направи годни за преработване въ сапунъ. Отъ друга страна, ние изнасяме недостатъчно изцедени къспета, за да бѣдат доизцедени въ странство, да бѣдат превърнати въ твърди масла за сапунъ и др. а може би и да се внасятъ обратно въ България, за да произвеждаме отъ тѣхъ сапунъ. Ясно, нали? По този въпросъ ще има да говоримъ и при други случаи.

Но нашето гледище за свободната търговия съ експортни премни, както казахъ, не се прие. Обществото не бѣше подготвено, така да кажа, да го асимилира и възприеме. Търговскитъ камари и стоковитъ борси, както и търговскитъ срѣди, не бѣха сжщо единодушни по този въпросъ и се възприе дирекционната система, упорито защищавана отъ нейнитъ създатели, а най-много отъ г. х. Стойковъ, за да я оплюе и отрече само следъ единъ месецъ, следъ като я компрометира окончателно.

Резултатитъ отъ дейността на дирекцията ви сѣ известни: голѣмъ напливъ на храни, лошо сортиране, лоши магазини, а най-важното, безсистемностъ и анархия. Самиятъ режимъ подхранваше безсистемността и мародерството.

Отъ една страна имаме високи дирекционни цени, отъ друга страна — низки цени на свободния пазаръ; имаме евтинъ хлѣбъ въ Източна България, до 3.40 л. кгр., както бѣше, напр., въ Русе, а скѣпъ хлѣбъ въ Западна България; имаме свободни и запрети зони, а най-лошото бѣше това, че имаше пълно и страшно безредие въ самитъ складове. Дирекционнитъ агенти, било тѣ кооперации, или търговци, безъ разлика какви сѣ, които въ свободната търговия сѣ твърде грижливи въ сортировката на хранитъ, като дирекционни представители бѣха страшно нехайни и небрежни. Въ единъ складъ тѣ хвърляха и най-доброкачественитъ храни, съ 80 кгр. хектолитрово тегло и безъ всѣкаквъ примѣсъ, въ сѣщия складъ хвърляха и твърде доброкачествени храни, съ силни примѣси отъ ржъ, къклица и други нечистотии. Естествено, че такива храни сѣ негодни за експортъ и още по-малко сѣ годни за експортни брашна. А знайно е, че презъ 1926/1927 г., струва ми се, нашитъ брашна въ Гърция бѣха отхвърлени само затуй, защото сѣдържаха глутенъ по-малко отъ 26%. Естествено, тъй неподбранитъ, съ силни примѣси, жита не могатъ да дадатъ исканитъ качества брашна, съ които смѣтаме да излъземъ на външния пазаръ. Явно е, че въ Дирекцията е съществувала безсистемностъ, нехайство и неразбиране на работата.

Ние вече не държимъ на свободната търговия. Следъ като се закупиха и изнаесоха голѣми количества храни, ние смѣтаме за безсмислица нейното въвеждане, защото тя не ще донесе очаквания резултатъ. Предъ безредieto и хаоса, който създаде днешната система, ние предпочитаме монопола, поне за житнитъ храни, който отговаря и на възжеланията на широкитъ маси. Ние имаме съзнание за трудността, които ще изпита управлението съ монопола. Но предъ хаоса и безредieto, както казахъ, които сѣз

даде дирекцията, ние предпочитаме именно тия трудности. Но, казвамъ, добритъ резултати отъ монопола ще зависятъ не отъ неговото име, а отъ доброто финансиране на предприятието. Довѣрието е най-ценниятъ двигателъ въ търговията, била тя държавна, или частна. Трѣбва да се пазимъ да не се вдигне това довѣрие на маситъ въ държавата. Преди всичко, ние трѣбва да отдѣлимъ въпроса за финансирането отъ въпроса за покриване на загубата. Това сѣ два свършено отдѣлни въпроса.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, г. Куртевъ. — Има думата г. министърътъ на земледѣлнето и държавнитъ имоти.

Министъръ Д. Гичевъ: Азъ ще помоля г. г. народнитъ представители, да се съгласятъ да се продължи заседанието до 10 ч., за да могатъ ораторитъ да се изкажатъ още тая вечеръ, предъ видъ важността и спешността, която тоя законопроектъ има. 10 часътъ не е късно.

С. Василевъ (д. сг): Може и до 11 ч., докато се свърши.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля г. г. народнитъ представители, които сѣ съгласни съ направеното отъ г. министъръ Гичевъ предложение — да се продължатъ дебатитъ по законопроекта до 10 ч. — да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Продължавайте, г. Куртевъ!

И. Куртевъ (нац. л.): Г-да! Въ настоящата кампания до 28 тоя дирекцията е закупила 334 хиляди тона храни, на приблизителна стойностъ 1 милиардъ и 30 милиона лева, а не 1 милиардъ и 100 милиона лева, както казваше г. Каназирски. Отъ тия храни сѣ продадени 152 милиона и 600 хиляди килограма храни, отъ които сѣ добити 338 милиона лева. Имаше въ наличностъ храни 182 милиона килограма на стойностъ около 700 милиона лева. Срещу тия храни дирекцията дължи на своитъ агенти: кооперации, Българско земледѣлско дружество, централа „Напредъ“, дружество „Задруга“ и търговцитъ, една сума отъ 410 милиона лева въ пари, вънъ отъ боноветъ. Тая сума кооперациитъ и търговцитъ сѣ авансирани на държавата въ формата на заемъ. Трѣбва да се пазимъ тия именно срѣди да не загубятъ довѣрието въ държавата, защото въ тия срѣди сѣ ангажирани почти всички слоеве на нашето общество, а агитации въ туй направление вече има. Заради това е необходимо да се намѣрятъ частъ по-скоро оборотни срѣдства, за да не се компрометира и дирекцията, и монополната система, която смѣтаме да въведемъ. Явно е, че Земледѣлската банка не може вече да финансира дирекцията, следъ като даде 200 милиона лева въ авансъ, следъ като даде 70 милиона лева за оборотни срѣдства на земледѣлскитъ кооперации и следъ като тя ще трѣбва да осребри за 400 милиона лева бонове било като ги приеме за изплащане задълженията на земледѣлцитъ къмъ банката, било като ги осребри, следъ като последнитъ представятъ удостоверения отъ бирницитъ, че сѣ си платили данъцитъ. Земледѣлската банка ще бѣде ангажирана съ една грамадна сума отъ около 600—700 милиона лева, а това значи да я отклонимъ отъ прѣвата ѝ задача, която мисля, че е не по-малко важна, именно кредитирането на земледѣлското население. Опасно е — а това вече се мълви въ общественото и се пише въ вестницитъ — именно да не се подобие всрѣдъ общественото кредитътъ на самата Земледѣлска банка, въ която има вложени твърде много спестявания на нашето население. Заради това трѣбва да се прибѣгне частъ по-скоро къмъ единъ заемъ, външенъ или вътрешенъ отъ частнитъ банки, въ размѣръ на 200—300 милиона лева, за да се улесни дирекцията и да се възстановятъ оборотнитъ срѣдства на кооперациитъ и на търговцитъ. А житото, разбира се, ще трѣбва да бѣде задържано на всѣка цена. Безсмислено е да се продава по 1-30 л. или 1-40 л. килограма, което ще причини на държавата, а косвено и на народното стопанство, ония грамадни загуби, за които говорѣ г. Каназирски.

Трѣбва сжщо да се прибѣгне и къмъ тѣй наречената преференциална система, отъ която се възползуваха нашитъ съседи. Знайно е, че Сърбия сключи единъ договоръ съ Франция, на която продаде 100 хиляди тона пшеница по тая система, която ѝ даде една цена отъ около 1-60 динара за килограмъ. Така се покриха загубитъ отъ тия 100 хиляди тона, а покритието на загубитъ отъ другитъ храни се търси въ облагането на вътрешната консомация.

Въпросът за покритието на загубите е също тъй важен и той също не трябва да бъде изпуснат във нашите обсъждания. Консомацията не трябва да се облага прѣкомѣрно, защото платежните способности както на градското население, тъй и на планинското сѣ еднакво на малени и отслабнали, макаръ и не въ тоя размѣръ както на зѣрнопроизводителитѣ. Една умѣрена цена отъ 5 л. за килограмъ хлѣбъ е още поносима, но покачването цената надъ тая цифра ще бѣде мѣчно поносима за широкитѣ градски маси и особено за планинското население. Това облагане на градското и планинско население, споредъ пресмѣтането на вещитѣ хора, ще ни даде единъ приходъ отъ около 200—250 милиона лева.

Като другъ източникъ за покриване загубите, азъ бихъ посочилъ облагането на материалитѣ, внасяни отъ нашитѣ индустриални предприятия, съ едно мито равно на 50% отъ митото по митническата тарифа. Индустриалнитѣ предприятия внасятъ у насъ сурови материали и полуфабрикати, които, обложени по митническата тарифа, биха дали на държавното съкровище единъ приходъ надъ 700 милиона лева, а въ 1929 г. се възкача на 1 милиардъ лева. Това облагане не ще повлѣче следъ себе си покачването твърде много ценитѣ на индустриалнитѣ произведения, но ще даде единъ приходъ на държавното съкровище минимумъ отъ 300 милиона лева, които, прибавени къмъ прихода отъ облагането на консомацията, получава се една сума къмъ 500 милиона лева, която горе-долу ще покрие, ако не напълно, поне 80% отъ загубите, които държавата ще понесе отъ износа само на пшеницата и ръжта.

За пшеницата ние сме съгласни да бѣде въведенъ пълненъ монополъ, обаче за царевичата, ние сме на друго становище. Ние смѣтаме, че царевичата трябва да бѣде оставена за свободната търговия. Азъ оставямъ на страна и считамъ дори за маловаженъ оня мотивъ, който се навеждаше отъ единъ отъ преждеговорившитѣ — че царевичата е единъ по-опасенъ артикулъ поради своята хигроскопичностъ. Знаете, г-да, че цената на царевичата се определя предимно отъ нейната влажностъ, отъ едрината на зѣрното и отъ нейния цвѣтъ. При свободната търговия едрата и влажна царевича се отдѣля за вътрешна и бърза употреба. Дирекционнитѣ агенти, които, както казахъ и по-рано, сѣ твърде внимателни, когато действуватъ за своя смѣтка и които разчитатъ да печелятъ не отъ качеството на стоката, а отъ количествата, които ще прибератъ въ своитѣ складове, нѣма да правятъ тоя изборъ на царевичата, който правятъ като свободни конкуренти на тържището. Тѣ ще смѣсятъ едрата царевича съ дребната, ще смѣсятъ и влажната царевича съ сухата и можемъ да дойдемъ до онѣзи печални резултати, които имаме при Дирекцията за с. г. о. п., и при консорциума, да копаемъ съ кирки запалената царевича и да я хвърляме въ морето или въ Дунава. Но азъ смѣтамъ, както ви казахъ, този мотивъ за маловаженъ. По-важенъ мотивъ е финансирането на търговията съ царевичата. Азъ не отивамъ тъй далечъ, както г. Каназирски, азъ не смѣтамъ, че въ дирекционнитѣ складове ще постѣпятъ 500—600 милиона килограма царевича. Допущамъ, че въ дирекционнитѣ складове ще постѣпятъ отъ 300 до 400 милиона килограма царевича.

М. Дочевъ (д. сг.): И той каза 300 милиона килограма.

И. Куртевъ (нац. л.): Той каза 300 милиона, но само за износъ. Отъ постѣпилитѣ количества ще бѣдатъ изнесени само 200 милиона килограма, а 200 милиона килограма ще останатъ за вътрешна консомация. Миналата 1930 г., следъ две хубави реколти на царевича — презъ 1929 г. имаме дори по-хубава реколтата отъ миналата година — имаме износъ на царевича 191 хиляди тона. Предполагамъ, че и тая година износътъ на царевича нѣма да бѣде по-голямъ отъ 200 хиляди тона. Но, за да не се обезцени царевичата и да не се обезсърчатъ производителитѣ на царевича, азъ смѣтамъ, че за нея трябва да се даде една экспортна премия отъ 30 или 50 ст. на килограмъ. Страхътъ, че экспортната премия нѣмало да отиде въ полза на производителя, е безосновенъ. Знайно е какъ се образуватъ ценитѣ на стоковитѣ борси — затова съмъ ималъ случай да говоря и другъ пътъ тукъ. Паритетната цена, плюсъ премията, това е цената, която се образува на стоковитѣ борси въ Варна и Бургазъ. Тая цена по два-три пѣти на денъ се протелеграфирва въ вътрешността на царството и отъ тия съобщения на стоковитѣ борси се ръководятъ дребнитѣ търговци по гаритѣ при закупуване хранитѣ у насъ. Злоупотреблението и на една стотинка дори е немислимо и невъзможно. Това предполага едно споразумение, едно картелиране на износителитѣ, което е възможно и безъ премията. Но такова картелиране до днесъ още на нашитѣ тържища въ Варна и Бургазъ, не се е наблюдавало.

Но ако такъвъ опитъ се направи, дирекцията всѣки часъ, всѣка минута може да го предотврати съ своята намѣса. При экспортна премия не е необходимъ нито единъ чиновникъ. Нека, най-после, се направи и тоя опитъ, за да слѣзе отъ сцената предубеждението, че экспортната премия не отива у производителя. Ромѣния, споредъ последнитѣ изчисления, ще има едно производство на царевича около 3 милиона тона, а Унгария ще има едно производство надъ 1 милионъ тона. Тѣ оставятъ своята царевича на свободната търговия безъ всѣкаква премия. Споредъ единъ пресмѣтаня, публикувани завчера въ ромѣнскитѣ вестници, ромѣнскитѣ земеделци при засѣта площъ съ царевича губи 1.800 леи на единъ хектаръ земя, а ако земята не бѣде засѣта съ нищо, ще губи само 300 леи за данѣци. Въ Ромѣния днесъ се води пропаганда за несѣене на царевичата. Опасно е сѣщата пропаганда да не се пренесе и у насъ, ако ние не дадемъ поне една малка премия за нашата царевича. А ние имаме твърде малко артикули за добиване на чужда валута, на външни платежни сѣдства. Не бива да обезсърждаваме съвършено нашия производител на царевича и затова една премия, колкото и малка, трябва да бѣде дадена. Тая система на экспортна премия за царевичата ще облекчи дирекцията именно съ това, че ще я освободи отъ финансирането на търговията съ царевича, за което ще ѝ трябва другъ половинъ милиардъ лева, когато ние не можемъ да намѣримъ сѣдства за финансиране само на търговията съ пшеница. Защото ако ще трябва да държимъ пшеницата — за което всѣчки сме съгласни и отъ тукъ и отъ тукъ (Сочи дѣсницата и лѣвницата) и ако ще трябва да спремъ по-нататѣкъ продажбата ѝ, въ складовѣтъ на дирекцията само до началото на декемврий ще има 300 хиляди тона пшеница. До януарий и февруарий, когато ще престанатъ голѣмитѣ предлагания на пшеница отъ странитѣ въ северното полушарие, когато се предполага, че ще бѣдатъ изчерпани донѣкъде запаситѣ отъ собственото производство на индустриалнитѣ страни и ще настѣпи едно уталожаване, едно успокояване на европейскитѣ тържища, до тогавъ ние ще трябва да държимъ тия 300 хиляди тона, за които ще трябва също да платимъ една сума отъ 800—900 милиона лева минимумъ. Тогава отъ кѣде ще намѣримъ другъ половинъ милиардъ лева за финансиране търговията съ царевича? За ради това, азъ смѣтамъ, че най-вече по финансови причини, ние трябва да приемемъ экспортната премия за царевичата, като дирекцията се ангажира да намѣри най-много 3.000 л. или 5.000 л. за изплащане экспортната премия на 10-тоненъ вагонъ, въ зависимостъ отъ това, какъвъ ще бѣде размѣрътъ на премията, дали 30 ст. или 50 ст. на килограмъ.

На другитѣ зѣрнени храни, ръжъ, ечемикъ и просо, азъ не се спирамъ, защото смѣтамъ, че тѣ сѣ вече почти изчерпани и сѣ безъ всѣко значение по-нататѣкъ. Дали сѣ тѣхъ да се занимава изключително дирекцията, или да се оставятъ на свободната търговия, този въпросъ вече не е толкова важенъ, но смѣтамъ, че когато дирекцията вече се е ангажирала съ тѣхъ, трябва и по-нататѣкъ да продължава да ги закупува. Тѣхното закупуване не ще принесе нѣкаква особена загуба на държавното съкровище въ повече.

Внесениятъ законопроектъ прави сѣществени измѣнения въ сегашнующия законъ. Чл. 4 развързва рѣшитѣ на Министерския съветъ, като му дава правото да установи такъвъ или онакъвъ режимъ, споредъ нуждитѣ или споредъ обстоятелствата.

Членове 15—19 уреждатъ материята съ старитѣ и новитѣ бонове, което е отъ сѣществено значение, защото мнозина носители на стари бонове се питаха досега какъва ще бѣде тѣхната сѣдба, а за новитѣ бонове още нѣмаше необходимата разпоредба до бирницитѣ, какъвъ размѣръ сѣ данѣтитѣ ще бѣдатъ изплащани съ тѣхъ. Азъ смѣтамъ, че сѣ тѣхъ трябва да бѣдатъ изплащани данѣтитѣ въ пълния размѣръ, а не $\frac{2}{3}$, както е писано въ чл. 14.

Чл. 27 дава възможностъ на Министерския съветъ да сключва заеми. И тая разпоредба е смислена.

Чл. 30 е въ едно малко противоречие съ чл. 60 отъ закона за стоковитѣ борси, но азъ смѣтамъ, че това противоречие ще бѣде изгладено въ комисията. То се отнася до така наречения борсовъ кортажъ, който се плаща на нашитѣ стокови борси.

Чл. 32 е отъ твърде сѣществено значение. Той урежда вътрешната консомация, като поставя подъ режимъ мелницитѣ и брашната. Необходимо е, както каза г. Каназирски, да се установи единъ по-строгъ режимъ за нашитѣ мелници, за да се избѣгнатъ ония злоупотребления и контрабанди, на които бѣхме свидетели презъ режима на с. г. о. п. и по-късно.

Правителството, въ стремежа си да внесе повече справедливостъ въ тая материя, ни предлага единъ законо-

проектът, който, като изправя дефектите на миналия, прави съществени и полезни измѣнения. Ние трѣбва да приемемъ този законопроектъ на първо четене съ пожелание да се внесе въ съответната комисия, където да се изправятъ всички ония нередовности, които се посочиха и които ще се посочатъ отъ господа ораторите, представителите на другите партии.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Драгойски.

И. Драгойски (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Твърде много сме уморени и азъ ще щадя вашите нерви, ще бъда кратъкъ. Ще говоря въ рамките на законопроекта. Нѣма да развивамъ теории, че нашето земледѣлие трѣбва да се трансформира, че трѣбва да се настрѣжи скотовѣдството и пр. За тия теории има мѣсто, когато ще се разглежда бюджетопроектътъ на Министерството на земледѣлието.

Трѣбва ли да настрѣчаваме, т. е. да дадемъ премия, трѣбва ли да купимъ на по-високи цѣни земледѣлскитѣ произведения и съ това да ошетимъ хазната? Този въпросъ отъ единъ-два месеца насамъ не слиза отъ колонитѣ на опозиционните вестници, и, за забелязване е, не слиза отъ колонитѣ на ония вестници, които се редактиратъ отъ срѣди по-заможни. Странно впечатление прави, че вестникъ „Миръ“, който се редактира отъ народняшки срѣди, възстава противъ това, да се купува храната отъ производителитѣ на по-висока цена за смѣтка на хазната. Вие знаете, че въ партията Демократически съговоръ народняшкото племе се комплектува предимно отъ по-богатитѣ землевладѣлци въ селата: кръчмаритѣ и лихваритѣ. И азъ си задавамъ въпроса: защо в. „Миръ“ възстава противъ интереситѣ на тия, които го четатъ въ селата и които сѣ създали народняшката партия? И си отговарямъ: не по нѣкакви голѣми държавнически съображения, а отъ простото желание да се турятъ прѣти въ колесницата на правителството, да се ухапе днешното правителство, да се настроятъ по-беднитѣ, ония, които произвеждатъ по-малко зърнени храни и ония, които купуватъ хлѣбъ, зле противъ правителството. Както виждате, съ това мнение, което се застъпва въ в. „Миръ“ и за което аплодира, рѣжкоплѣска вестникътъ на г. Боянъ Смиловъ, голѣма държавна политика не се прави, а се прави една обикновена партизанска демагогия.

Че хранитѣ сѣ евтини, това го знаете; но че като купуваме хранитѣ на по-висока цена, съ това облагодетелствуваме само единъ малъкъ процентъ земледѣлци, това не е истина, г-да. Отъ статистическитѣ данни, които азъ преписахъ отъ голѣмата книга на покойния икономистъ Кирилъ Поповъ, озаглавена „Стопанска България“, се вижда, че ниви до 30 декара включително притежаватъ 447.686 стопанства.

С. Момчиловъ (нац. л. о): Отъ коя година е тази статистика?

И. Драгойски (д): Ще Ви кажа. — Споредъ г. Стамо Пулевъ, продаватъ зърнени храни и ония земледѣлци, които иматъ дори и 20 декара. Следователно, като приемемъ това за вѣрно — защото г. Стамо Пулевъ не е земледѣлецъ само по убеждение, той е производителъ на зърнени храни, живѣе въ село и познава условията — тогава ще трѣбва да се коригира тази цифра и да стане така: до 20 декара ниви иматъ 355.000 стопанства, надъ 20 декара — 465.000 стопанства.

Пита ме г. Момчиловъ: „Отъ коя година е тая статистика“. Отъ 1910 г. Оттогава досега г-да земята се е твърде много парцелирала. Недейте забравя, обаче, другъ единъ фактъ, който компенсира това препарцелиране — че много земи, много мери се разработиха, че тия мери и земи ги обработватъ обикновено малоимотнитѣ, и къмъ този класъ земя, който иматъ, отъ 15—20—30 декара, сѣ прибавени 10—15—20 декара общински, училищни, църковни, или на нѣкой скотовѣденъ фондъ имоти. Тѣй че това е, което може да се каже за притежанията, за собствеността. Така е препарцелирана земята.

Щомъ като 355.000 стопанства притежаватъ земя до 20 декара, а 465.000 надъ 20 декара, следва, че голѣма частъ отъ земледѣлцитѣ продаватъ зърнени храни. Разбира се, онзи, който произвежда по-малко, ще продава по-малко, а който има повече земя и произвежда много, ще продава много. Но има и другъ единъ фактъ — че и онзи, който е произвелъ толкова, колкото му трѣбва за нуждитѣ му, или е произвелъ по-малко, отколкото му е нужно за издръжка презъ годината, и той въ началото на сезона продава, макаръ да знае, че следъ 2—3—5 месеца ще бѣде принуденъ да купува. Следователно, низкитѣ цѣни засѣ-

гатъ, както виждате, единъ голѣмъ процентъ отъ земледѣлското население. При това положение ние сме длъжни да се замислимъ за неговата участъ и да му помогнемъ.

Неоснователно е, следователно, твърдението, че съ законопроекта, който разискваме, ще облагодетелствуваме една малка частъ земледѣлци, ония, които иматъ голѣми парцели земя, а голѣмото болшинство земледѣлци ще бѣдатъ ошетени. Даже да допустнемъ, че процентътъ на тия, които ще засегне законътъ, е по-малъкъ — следва ли да оставимъ земледѣлското население безъ всѣкакви грижи?

Въ Англия, г-да, $\frac{1}{10}$ отъ населението е безработно. И голѣмитѣ грижи на Англия сѣ, какво да прави, какъ да помогне на това безработно население. Този въпросъ тамъ е толкова голѣмъ, че дори разклаща правителствата. Въпросътъ за безработицата въ индустриалнитѣ страни — това е въпросътъ днесъ у насъ за низкитѣ цѣни на зърненитѣ храни. Този паралелъ азъ правя.

Ако ние не премираме за смѣтка на хазната производителитѣ на зърнени храни, производството имъ ще намалѣе. Независимо отъ това, стопанитѣ на тѣзи земи, земледѣлцитѣ, ще бѣдатъ поставени въ много тежко положение. Освенъ че производственитѣ разходи надхвърлятъ днешната международна цена на зърненитѣ храни, но земледѣлцитѣ сѣ задлъжнили отъ тогава, когато ценитѣ на зърненитѣ храни бѣха високи, защото тѣ правѣха своитѣ смѣтки, като смѣтаха, че ценитѣ ще бѣдатъ по-трайни. И ако днесъ нѣщо имъ тежи, това е, че хранитѣ сѣ евтини и че не могатъ срещу тѣхъ да взематъ много пари, не за да забогатяватъ, а за да посрѣщатъ голѣмитѣ задлъженици, които сѣ направили.

По тѣзи съображения абсолютно необходимо е да се даде премия на производителитѣ на зърнени храни за смѣтка на хазната. Съгласно чл. 2 отъ закона, подъ зърнени храни, които дирекцията ще закупува, се разбира: пшевица, ръжъ, царевича, ечемикъ, овесъ и просо. Г-да! Азъ съмъ на мнение, че овесътъ и просото трѣбва да се изхвърлятъ като обектъ, съ който да манипулира дирекцията. Защо? Защото просото най-напредъ не е култура редовно засѣвана, както другитѣ култури. Съ просо се засѣва обикновено угаръ, на която не сѣ могли да засѣятъ навреме други зърнени храни. Просото е случайна култура между другитѣ земледѣлски култури. Че това е наистина така, показватъ цифритѣ. Презъ миналата кампания дирекцията за износъ на зърнени храни е закупила само 113.000 кгр. просо и го е продала само на вътрешния пазаръ, не го е изнесла навънъ. Какво показва това? Това показва, че просо много не е имало и че толкова, колкото е имало, е консумирано у насъ. Тая година производството на просо е по-голѣмо. Закупени сѣ 6.000 тона, продадени сѣ 3.000 тона и около 3.000 тона има налице — това сѣ 200—300 вагона. Съ такъвъ артикулъ, който днесъ има добра цѣна и се търси, би трѣбвало дирекцията да не се занимава.

Също така не трѣбва да се занимава дирекцията и съ овеса. Миналата година дирекцията е закупила само 97.000 кгр. овесъ и го е продала на вътрешния пазаръ. Има ли смисълъ, г-да, дирекцията да купува овесъ, следъ като е закупила ечемика? Автоматически цената на овеса се увеличава, щомъ като нѣма на пазара ечемикъ, за да се задоволи нуждата отъ фуражъ. Овесътъ се сѣе малко, само по високитѣ мѣста и не съставлява голѣмъ интересъ за производителя, и дирекцията не би трѣбвало да се занимава съ него.

Миналата година просото е продано по 3 л. на вътрешния пазаръ. Защо сега дирекцията да го купува подъ 3 л.? Овесътъ е продаденъ срѣдно по цена 3 л. и то на вътрешния пазаръ. Ечемикиятъ е почти закупенъ. Досега сѣ закупени 17.000 тона ечемикъ. Отъ тѣхъ 13.000 тона сѣ продадени за износъ и 1.000 тона сѣ продадени на войсковитѣ части вътре въ страната — ставатъ 14.000 тона, значи, имаме свободни около 3.000 тона ечемикъ, който ще се закупи за добитѣка на войсковитѣ части въ вътрешността. Следователно, съ ечемика е ликвидирано ечемикиятъ нѣма. Той не съставлява вече обектъ за дирекцията и тя нѣма да го закупува. Има ли смисълъ при това положение дирекцията да закупува овесъ? Азъ отговарямъ: не. И смѣтамъ, че дирекцията трѣбва да изостави просото и овеса като обектъ на своята манипулация.

Чл. 4 отъ закона е измѣненъ, и това е най-същественото измѣнение, което се прави сега. Старииятъ текстъ е: (Чете) „Вътрешната и външна търговия съ зърнени храни е свободна“. Новиятъ текстъ гласи: (Чете) „Вътрешната и външна търговия съ зърнени храни е подъ режима на дирекцията, установенъ чрезъ наредби, утвърждавани отъ Министерския съветъ, който може да установява и монополенъ режимъ“. Това е най-същественото отъ измѣненията, които се правятъ съ законопроекта.

Г. г. народни представители! Само фискални сж съображенията, които тръбва да ни накарат да се помиримъ съ това измѣнение. Миналата година, при общо закупено количество отъ 250 милиона килограма зърнени храни, дирекцията е реализирала загуба 335 милиона лева, която тежи на държавния бюджетъ и която още не е покрита. И забележете, г. г. народни представители, тази загуба е реализирана при много по-високи цени на международния пазаръ, отколкото сж днешните. Сега се предполага, че ще изнесемъ само пшеница 200 милиона, а може би 250 милиона килограма. Ами ечемикътъ? Ами ръжта, отъ която вече сж изнесени 29 000 тона? Ами царевичата? Като се оцени всичко това по днешната му продажна стойностъ на чуждитъ тържища, ще се види — г. Каназирски е компетентенъ въ това отношение и ние тръбва да му върваме — че загубата за бюджета отъ текущата реколта ще бѣде единъ милиардъ и 200—300 милиона лева. Отде ще се покриятъ тѣзи голѣми загуби? Ако е въпросъ за 100, 200, 300 милиона лева, може да се помисли да се покриятъ отъ икономии, отъ нѣкакво облагане на безмитния вносъ, както предложи г. Домузчиевъ; но, когато се касае за сума, която надхвърля милиардъ, правителството ще тръбва твърде много да се загрижи и да търси други източници. Тази грижа го е накарала да измѣни чл. 4 отъ закона.

Какво се преследва съ това измѣнение? Да се обхване вътрешната консомация на хлѣба, на брашното, на житото, да се даде въ ржцетъ на правителството и, като се обложи тя, да се спечели една сума, която, споредъ изчисленията на правителството, е къмъ 180—200 милиона лева, та съ нея да се покрие частъ отъ загубата. Ако ъе се измѣни чл. 4, ако остане стариятъ текстъ — вътрешната и външната търговия съ зърнени храни да е свободна — правителството, респективно дирекцията, която е неговъ органъ, ъе ще може да монополизира търговията съ пшеница и съ брашно.

Г. Домузчиевъ, когато откри снощи дебатитъ, повдигна въпросъ: справедливо ли е, при жито 1.50 л., да се яде хлѣбъ 5 л. килограмътъ? Не е справедливо; но добавямъ веднага: когато цената на зърненитъ храни спадна съ 75% и остана едвამъ 25% отъ старата цена, спаднаха ли и приходитъ на другитъ съсловия въ такъвъ мащабъ, та да е несправедливо? Не сж спаднали Нито заплатитъ на голѣмата чиновническа армия, която е надъ 100 хиляди души, сж намалени въ такъвъ размѣръ, нито другитъ съсловия — индустриално, еснафско и т. н. сж загубили 75% отъ своитъ приходи, за да е нуждео цената на житото и цената на хлѣба да вървятъ въ кракъ. Така става, г-да: отъ единтъ, които иматъ повече, ще се вземе, за да се даде на ония, които въ момента сж най-зле. Това е демократичното. И демократията, която досега е била предимно политическа, ще става все повече и повече стопанска. Туй иска животътъ, това тръбва да прави всѣко правителство, ако иска да отговаря на нуждитъ на живота. Така че не може и не бива да се създава настроение противъ това, че хлѣбътъ щѣлъ да посжжне за смѣтка на зърненитъ храни. Ако това не стане, ако не обложимъ съ мито нѣкои продукти, които се внасятъ отъ вънъ, ако не направимъ съкращения и т. н., какъ ще покриемъ тия стоици милиона лева загуби, които ще даде търговията на дирекцията за зърнени храни?

С. Тошевъ (раб): Съ облагане на голѣмитъ капиталы.

И. Драгойски (д): Сжщата идея, която Виз подхвърляте сега, биде подхвърлена въ една конференция отъ едно отъ администраторитъ на Земледѣлската банка: „Ще наложимъ еднократенъ данѣкъ върху капиталитъ“. Добре, г-да, ще наложите еднократенъ данѣкъ върху капиталитъ, но тая криза се предвижда да бѣде трайна; ще отрѣжете отъ капиталитъ тая година, ще отрѣжете другата, третата — какво ще рѣжете по-нататѣкъ? Нашитъ капиталы не сж милиардни.

С. Тошевъ (раб): Има ги, има.

И. Драгойски (д): Нашето народно стопанство не е така голѣмо, и тия единици, на които вие бихте хвърлили око да ги експроприрате и съ тѣхнитъ имоти да покриете загубитъ, които фискътъ ще има отъ търговията съ зърнени храни, едва ли ще могатъ, съ цѣлото си състояние, да покриятъ тия загуби за една година.

С. Тошевъ (раб): А като обложите вие тѣй земледѣлското население петъ години, какво ще стане?

И. Драгойски (д): Тѣкмо върху това говоря — че земледѣлското население нѣма да бѣде облагано, ами нему се цава. Нали ме разбрахте?

Въ сжщия чл. 4 се предвижда, че правителството може да установява и монополенъ режимъ. Ако то не установи монополенъ режимъ за пшеницата, ако не си запази правото то единствено да я купи отъ производителитъ и да я продава за износъ и за вътрешна консомация, то не може да обгърне и да контролира вътрешната консомация, която смѣта да облага, за да спечели тия милиони. И затуй законътъ му дава право да въведе монополния режимъ. Мисълта на закона е, че тоя монополенъ режимъ ще се въведе на първо време за пшеницата. Шо се отнася до другитъ артикулы, въпросътъ ще се обмисли. Той е голѣмъ въпросъ. Ако речемъ да монополизираме и търговията съ царевичата, това предполага да има държавата, като купувачъ, всички съоръжения, всички нуженъ инвентаръ, подготвенъ персоналъ и най-вече да разполага съ стоици милиона лева оборотенъ капиталъ, за да закупува царевичата. Естествено, правителството ще се позамисли, преди да реши, да бѣде ли подъ монополъ и царевичата, или да не бѣде. Да бѣде подъ монополъ житото — това да, защото чрезъ монопола правителството ще печели; но отъ монопола на царевичата то положително ще загуби, защото ценитъ на външния пазаръ сж ниски, защото ще изнесе 35—40 хиляди 10-тонни вагона, отъ които ще реализира голѣма загуба.

Чл. 14, г-да, е измѣненъ, като се опредѣля за кои данѣци ще се употребяватъ боноветъ. Изключенъ е данѣкътъ акцизъ и много основателно. При досегашната кампания на дирекцията боноветъ се употребяваха за изплащане и на акциза, и мнозина фабриканти, пивовари, производители на спиртъ и производители на фруктовы спиртъ отъ гроздова ракия и отъ вина, всички, които при другъ случай плащатъ акциза си въ брой, въ пари, се възползуваха отъ боноветъ и ошетиха съ много голѣма сума хазната. За това се изключва данѣкътъ акцизъ. Смѣтамъ, обаче, че както се позволи изплащането на застрахователнитъ премии, дължими на Българската централна кооперативна банка за застраховане замедѣлскитъ произведения отъ градобитнина да става съ бонове, добре ще бѣде да се направи едно разширение и за застраховкитъ на рогатия добитѣкъ, което ще бѣде отъ не голѣмо значение за фиска, но все пакъ което ще бѣде едно облекчение за селското население.

П. Попивановъ (з): Изключването на данѣка акцизъ за плащане съ бонове не е хубаво, защото ще пострада лозарското производство. Сега то не намира пласментъ и е въ затруднено положение, и ако акцизътъ не се изплаща съ бонове, той нѣма да бѣде платенъ.

И. Драгойски (д): Акцизътъ го плащатъ обикновено винаритъ — ангресисти. Вие, който сте отъ лозарски центъръ, знаете, че когато дойде купувачътъ да вдига виното и даде паритъ, първата грижа е да плати акциза.

П. Попивановъ (з): Акциза го плаща пакъ производителтъ.

И. Драгойски (д): Ако е въпросъ винартъ да плати акциза, все пакъ може да се търпи, но недейте забравя, че и пивоваритъ плащатъ акциза си съ бонове.

П. Попивановъ (з): Има начинъ да се каже кой акцизъ може да се плаща съ бонове, но покрай пивоваритъ не може да изгорятъ всички лозари-производители.

И. Драгойски (д): Едно измѣнение се прави въ чл. 23 на закона, като се добавя, че „дирекцията може да открие представителства въ странство за връзка съ търговския свѣтъ и пласмента на хранитъ. Представители на дирекцията могатъ да бждатъ кооперации, частни лица или търговски фирми, български подданицы съ права, признати отъ търговския законъ. Представителитъ на дирекцията въ странство работятъ на комисиони начала. Размѣрътъ на комисионата се одобрява отъ Министерския съветъ“. Това нововъведение въ закона е отъ полза за дирекцията. Дирекцията е едно търговско предприятие *par excellence*. Тя тръбва да употребѣи всички способи и да създаде всички връзки, за да може да пласира колкото се може по-скоро и на колкото се може по-високи цени зърненитъ храни. Този способъ чрезъ представители въ странство е отъ голѣмо значение. Представителтъ не може да ангажира дирекцията, той ще работи на комисиони начала и, ако дирекцията одобри една сдѣлка, представителтъ ъе я изпѣлни, но ако не я одобри, нито ще му плаща комисиона, нито пѣкъ тя ще бѣде ошетенa. Нашитъ търговски представители въ странство могатъ да бждатъ много по-

лезни на дирекцията. Нашите пълномощни министри дори би трябвало да се турят въ услуга на дирекцията за закупуване и износ на зърнени храни, защото мина онова време, когато можехме да правим голъма политика, да сключваме тайни договори за война или за други нъкакви цели. Сега ние сме твърде зле стопански и най-голътата ни грижа трябва да бъде насочена към това — да възстановим нашето народно стопанство. За тази цел всички органи на правителството въ чужбина би трябвало да сз турят въ услуга на Дирекцията за закупуване и износ на зърнени храни.

Нашата дирекция може да отиде дотамъ, че да преговаря въ чужбина съ голъми къщи, дори да прави компенсационни сдълки. Ето какво прави Полша, както днес съобщават това вестниците: предлага на Гърция да й даде 250 милиона килограма жито — колкото горе долу е нашият излишък отъ тазгодишната кампания — като срещу това ще купи отъ Гърция 15 милиона килограма тютюн. Ето какъ могат да бждат полезни на дирекцията представителствата въ чужбина, като влзват въ споразумение съ режими или съ износители на машини и на други фабрики, които намъ трябва и безъ които не можемъ, и, най-после, да сключват и компенсационни сдълки. Защото, въ края на краищата, тя ще даде отчетъ въ цифри и колкото тия цифри сж по-голъми — говоря за продажнитъ — толкова нейната задача по-сполучливо е изпълнена.

Чл. 32 гласи така: (Чете) „Въ царството се продава само брашно, което ще мелятъ търговскитъ мелници, отъ храни, продадени отъ дирекцията“. То значи, че мелницитъ ще купуватъ храни само отъ дирекцията, че ги мелятъ, ще продаватъ брашно и само такова брашно ще се продава. Небетчийскитъ мелници ще мелятъ срещу уемъ на производителитъ. Но тѣ не могат да произвеждатъ брашно и да го изкасят на пазара, понеже не сж купили зърнени храни отъ дирекцията. Въ сръбския законъ е наредено така: мелницитъ се делятъ на две категории — небетчийски и търговски. Търговскитъ мелятъ само търговско брашно, на уемни начала не мелятъ; уемнитъ мелятъ само на производителитъ срещу уемъ, търговско не мелятъ. Нашата дирекция, като се възползва отъ текста на тия разпоредби на сръбския законъ, е изработила наредба горе-долу въ този духъ; обаче ако тая наредба се приеме така, както я казахъ, ще се причини една злина на много мелнични предприятия у насъ. У насъ има много мелници, добре обзаведени, съ по 2—3—4 валаца, съ планинхтери, съ голъми двигатели, които сж приспособени да вършатъ и небетчийска работа, и търговска. Когато има небетчийско млеко, мелятъ; когато нѣма, мелятъ търговско, срещу уемъ, като получаватъ отъ търговцитъ брашнари пари. Така като работятъ, едва могат да свържатъ двата края, защото ценитъ на хранитъ сж низки. Ако се усвои системата въ Сърбия и имъ се отнеме възможността да мелятъ и търговско, и небетчийско, ще ги докараме до катастрофа — т. е. ще бждат зле. И азъ мисля, че върху тоя въпросъ дирекцията ще трябва да се помисли, а и ние ще трябва да помислимъ върху него, когато ни се внесатъ наредбитъ за одобрение, защото азъ разбрахъ, че г. Мушановъ декларира, че тѣ ще бждат внесени за одобрение отъ Народното събрание — може би лошо съмъ го разбралъ. Но може да има такива случаи, г-да: ще злоупотрѣбва мелница, която едновременно е и небетчийска, и търговска. Затова дирекцията предвижда при всѣка мелница, която ще мели търговско брашно, да има контролоръ и този контролоръ да се заплаща отъ стопанина на мелницата; заплатата му да се внася въ касата на дирекцията, а последната да си подбира лицето за контролоръ и тя да му плаща.

П. Попивановъ (з): Какъв контролоръ ще бжде тогава?

И. Драгойски (д): Не го улавя мелничарътъ, но той е органъ на дирекцията, тя ще го подбира и ще го назначава, а той ще бжде постоянно тамъ сжщо тѣй, както при спиритнитъ и пивоварнитъ фабрики има държавни контролори.

П. Попивановъ (з): Въ миналото ги имамъ и знамъ тѣхната дейность.

И. Драгойски (д): Защо ще му плаща мелничарътъ? Защото може да има мелници, които въ месеца да изнасятъ само 3—4 вагона брашно. Дирекцията нѣма смѣтка да плаща на едно лице 3, или 3.500, или 4.000 л. да бжде то контролоръ въ тая мелница. Ако стопанинътъ на мелницата нѣма смѣтка да плаща заплатата на контролора, тогава

да се откаже отъ тая привилегия да мели и търговско брашно. Искаме да се пестятъ разходите на дирекцията, защото миналата година тя има близо 5 милиона лева разходъ за личенъ съставъ, и ние викаме противъ нея. И сега викаме, че има голъми административни разноски. Тя трябва да ги намалява, и затова тия разноски за заплати на контролори трябва да останатъ въ тежестъ на мелничаритъ, на мелничнитъ предприятия.

С. Василевъ (д. сг): Много опасна е тая система, г. Драгойски.

И. Драгойски (д): Г-да! Въ чл. 33 е казано: (Чете) „Цената на брашното е свободна. Дирекцията, обаче, въ съгласие съ Комисарството на продоволствието, ще контролира и може да нормира цената, ако последната не съответствува съ цената на хранитъ“. Мелницитъ купуватъ житото по установената цена. Всичкитъ мелници купуватъ по еднаква цена житото, следователно, мелницитъ иматъ условия да се конкуриратъ съ качеството и съ цената, за да завладятъ пазаритъ. Затова именно цената на брашното може да бжде свободна. Но, ако въпрѣки това наше очакване, ценитъ на брашната не съответствуватъ на ценитъ на житото, тогава вече комисарътъ по продоволствието и дирекцията ще нормиратъ цената на брашното.

П. Попивановъ (з): Би трябвало да има максимумъ цена, обаче минимумътъ да не се изразява.

И. Драгойски (д): Конкуренцията е факторъ, който изравнява ценитъ, който намалява печалбитъ. Дирекцията, г-да, е дала да се мели едно голъмо количество жито на мелницата въ Шуменъ само срещу 18 стотинки уемъ за килограмъ, когато нормалното е 35—40 стотинки. Какво показва това? Това показва, че мелницитъ сж зле, че всѣка търси работа, че много предпочитатъ да работятъ на загуба, защото, ако не работятъ така, а бездействуватъ, загубата имъ ще бжде много по-голѣма. Тѣй че опасностъ отъ едно прѣкомѣрно повишение на цената на брашното, ако се остави търговията съ него свободна, нѣма. Но, ако въпрѣки очакванията ни, не бжде така, тогава на цената е нормировката.

Г-да, азъ ще се повърна, преди да свърша, къмъ единъ въпросъ

П. Попивановъ (з): Въ какво ще се състои разликата, ако има една опредѣлена максимумъ цена, а минимумътъ не се опредѣля? Трябва да се опредѣля максимумътъ цена на брашното за консоматора, а пъкъ минималната нека си опредѣлятъ мелничаритъ при конкуренцията.

И. Драгойски (д): Когато мелничаритъ купуватъ житото на еднакви цени, предполага се, че при равни производствени разноски ще има еднаква цена на брашното, което ще продаватъ. Тукъ, значи, имате въпросъ на цена и печалба. Това сж вече елементитъ на конкуренцията. Защо да не ги оставимъ свободни?

П. Попивановъ (з): Защото ще се картелиратъ и ще продаватъ на високи цени.

И. Драгойски (д): Ако могатъ 9 хиляди мелници въ България да се картелиратъ, това би било най-голѣмо чудо. Това е невъзможно.

П. Попивановъ (з): Ще приказваме после.

И. Драгойски (д): Но, да мина на другия въпросъ. — Чл. 5 казва: (Чете) „Дирекцията закупува изброенитъ по-горе зърнени храни чрезъ кооперациитъ, които биха пожелали да се нагърбятъ съ тая работа“. Г-да! Противъ търговското съсловие твърде много се вика за това, че то спекулира, че дори вагабонтствува, че бидейки агенти на дирекцията, много търговци сж злоупотрѣбили, като сж ограбили производителитъ. Г. Каназирски говори, въ качеството си на бившъ доскоро директоръ на дирекцията, какъ той е фаворизиралъ кооперациитъ. Добре е правилъ. Азъ смѣтамъ, че кооперациитъ сж едно стопанско явление въ нашия животъ, което не може да не ни радва; че бждешето е тѣхно, че полека-лека тѣ ще завоюватъ голѣмъ теренъ и въ областта на производството, на размѣната и т. н. Но законътъ, въ чл. 5, дава права и на търговското съсловие. Търговското съсловие, г-да, е твърде много услужило на дирекцията и чрезъ нея на държавата. Защо?

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: А най-много на себе си.

И. Драгойски (д): Защото въ своя рапортъ отъ 29 септемврий търговцитѣ сж авизирали, реализирани и складирани, за 282 милиона лева храни. Това сж 282 милиона лева броеви пари. Получени сж отъ дирекцията 122 милиона лева. Следователно, тѣ има да получаватъ отъ дирекцията 180.000.000 л. срещу складирани храни, и сж взели срещу банкова гаранция отъ Българската земледѣлска банка, за 85.000.000 л. Или въ този моментъ търговското съсловие е кредиторъ на дирекцията съ 265.000.000 л. Търговското съсловие освенъ това е дало своя персоналъ, своя трудъ, търговското съсловие е дало своитѣ хамбари, своята опитностъ; търговското съсловие твърде много е услужило на дирекцията и незаслужено е то да бжде клеймено. Че има търговци, които сж злоупотрѣбили, има, но въ кой браншъ нѣма такива? Неловко ми е да кажа това, но ще ми позволите да ви кажа, че не само търговци сж злоупотрѣбили. Злоупотрѣбили сж и много кооперации. Ние имаме 285 търговци, агенти на дирекцията, на които сж съставени 71 актове за злоупотрѣбления. Имаме 317 кооперации, агенти на дирекцията, на които сж съставени 90 актове за злоупотрѣбления. Следователно, ако речемъ и отъ гледището на морала да преценяваме дейността на търговцитѣ, тя не пада по-долу отъ дейността на кооперациитѣ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Зависи кой съставя актоветѣ.

И. Драгойски (д): Зависи кой съставя актоветѣ! Актоветѣ ги съставятъ органитѣ на дирекцията. Актове се съставятъ и на търговцитѣ, и на кооперациитѣ.

Сжщиятъ земледѣлецъ: Но печалбитѣ на кооперациитѣ не оставатъ за едно лице, а за всички кооператори.

И. Драгойски (д): Нека не защитаваме едно печално явление въ нашия животъ. И кооперациитѣ сж толкова наши, колкото сж наши и търговцитѣ. Тия нѣща сж печални — ние само ги констатираме. Дано тѣ не сж племенна черта, дано сж неволни прегрѣшения, за честъта на нашето племе. Но, заради това, че нѣкои търговци сж злоупотрѣбили, да клеймимъ всички търговци, това не бива. Търговцитѣ сж необходими като агенти, тѣ сж абсолютно необходими. И тия аспирации да се из земе житната търговия отъ тѣхнитѣ рѣце и да се предаде въ рѣцетѣ на Общия съюзъ на земледѣлскитѣ кооперации, сж една смѣла идея, за която условията у насъ още не сж узрѣли.

Това сж, г-да, измѣненіята, които се предлагатъ съ законопроекта. Може би не всичко, което е най-добро, е вписано въ него, но въ комисията сигурно ще може по-подробно да се дебатира, и тамъ всѣки ще може съ своята опитностъ и съ своя умъ да бжде полезенъ, за да можемъ да дадемъ единъ законъ по-свършенъ отъ тоя, който функционира досега. И тоя законъ, който функционира досега, бѣше навремето новъ; той бѣ едно начало, той не мо-

жеше да бжде свършенъ — то се знаеше. Опитътъ на една кампания, опитътъ отъ февруарий досега, показва известни негови дефекти и правителството съ този законопроектъ ги изправя. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Енчевъ.

Обаждатъ се: Нѣма го.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Свинаровъ.

Обаждатъ се: И него нѣма.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Момчо Дочевъ.

Обаждатъ се: И него го нѣма.

Министъръ Д. Върбенковъ: Моля, г. председателю, да се вдигне заседанието за утре съ сжщия дневенъ редъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г-да! Има предложение отъ г. министъръ Върбенковъ, да се вдигне заседанието за утре съ сжщия дневенъ редъ.

С. Василевъ (д.сг): Нали гласувахме до 10 ч. да продължи заседанието?

С. Пулевъ (з. Ст.-з): Кой ще гласува, г. председателю? Нѣма кворумъ.

Министъръ Д. Върбенковъ: И по липса на кворумъ може да се вдигне заседанието.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Преди да положа на гласуване предложението на г. министъръ Върбенковъ, съобщавамъ на Събранието, че е постъпило въ бюрото на Камарата отъ Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве предложение за одобряване постановленията на Министерския съветъ относно Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни, взети презъ 1931 г. (Вж. прил. Т. I, № 7)

Предложението ще бжде раздадено на г. г. народнитѣ представители и сложеното на дневенъ редъ.

Ще положа на гласуване предложението на г. министъръ Върбенковъ.

Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни заседанието да се отложи съ сжщия дневенъ редъ за утре, като ще почне въ 3 и половина часътъ, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 21 ч. и 10 м.)

Подпредседателъ: **Н. ШОПОВЪ**

Секретаръ: **Т. ХР. МЕЧКАРСКИ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**